

Διπλωματική εργασία

**«ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΙΣΤΟΛΗΠΤΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ
ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΩΝ ΣΤΗΝ
ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ »**

ΤΟΥ

ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ Χ. ΣΑΡΑΓΙΩΤΗ

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης στη Διοίκηση Επιχειρήσεων με ειδίκευση στην Χρηματοοικονομική Διοίκηση

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Οκτώβριος 2010

Στην Ειρήνη και στην οικογένειά μου.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ για όλα.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα ιδιαίτερα να ευχαριστήσω τον κ. Σουμπενιώτη Δημήτριο, Καθηγητή του τμήματος Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Μακεδονίας για την συνεργασία, τις παρατηρήσεις και την πολύτιμη βοήθειά της που συνέβαλαν στην πραγματοποίηση αυτής της εργασίας.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τους συναδέλφους μου για τις πληροφορίες, τις παρατηρήσεις τους καθώς και για τις γνώσεις τους που συνέβαλαν στην ολοκλήρωση αυτής της διατριβής.

Σαραγιώτης Σταμάτιος

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι χρηματοδοτήσεις αποτελούν τον πιο νευραλγικό τομέα στο τραπεζικό σύστημα και ανεπιτυχής χειρισμός είναι δυνατόν να εκθέσει τα συμφέροντα των τραπεζών, των μετόχων και των πελατών τους. Το οικονομικό περιβάλλον απαιτεί από τις τράπεζες να παίζουν το ρόλο του φορέα εκείνου που θα συνδυάσει συμπληρωματικές ανάγκες και θα μεταφέρει τα κεφάλαια από τις πλεονασματικές στις ελλειμματικές οικονομικές μονάδες. Όπως είναι φυσικό η μεσολάβηση αυτή συνεπάγεται για τις τράπεζες, εκτός από το κέρδος που είναι και το ζητούμενο, κόστος και κινδύνους.

Η απελευθέρωση και η μεγέθυνση του τραπεζικού κλάδου, παρόλο που έχει γίνει υπό την εποπτεία της Τράπεζα της Ελλάδος, σύμφωνα με τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και εναρμονισμένη με τους "κανόνες" της επιτροπής της Βασιλείας, κρύβει κάποιους κινδύνους. Οι κίνδυνοι αυτοί αποτελούν και το αντικείμενο εξέτασης της παρούσας εργασίας και ειδικότερα ο πιστωτικός κίνδυνος. Κατά την εκπόνηση της εργασίας διαπιστώθηκε ότι είναι εντυπωσιακές οι αλλαγές στην κατηγοριοποίηση και τη προσπάθεια περιορισμού του, τόσο από τις ίδιες τις τράπεζες αλλά και από τις εποπτικές αρχές κατά την τελευταία δεκαετία, γεγονός που αποδεικνύει την σημαντικότητα του σε ένα πλέγμα μεταβλητών που επηρεάζουν πλήθος θεμάτων που ξεκινούν από το κόστος κεφαλαίων και την ρευστότητα και φτάνουν μέχρι να επηρεάζουν τις οικονομικές καταστάσεις και τις αξιολογήσεις των ιδίων των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Πέρα από τις βιβλιογραφικές πηγές, η μεθοδολογία της έρευνας στηρίχθηκε κυρίως στην καθημερινή τραπεζική στην πράξη και σε συνεντεύξεις με έμπειρα τραπεζικά στελέχη της αγοράς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – Πιστωτικός κίνδυνος

1.1 Έννοια του κινδύνου	1
1.2 Κίνδυνοι χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.....	2
1.3 Ορισμός πιστωτικού κινδύνου.....	3
1.4 Κανονιστικό πλαίσιο μέτρησης πιστωτικού κινδύνου.....	5
1.5 Στρατηγική Διαχείρισεως Κινδύνων.....	13
1.6 Τεχνικές Μείωσης Κινδύνου	14
1.6.1 Λήψη εξασφαλίσεων.....	15
1.6.2 Τιτλοποιήσεις.....	17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Πιστοληπτική ικανότητα

2.1 Αξιολόγηση πιστοληπτικής ικανότητας.....	19
2.2 Συστήματα Αξιολόγησης της Πιστοληπτικής Ικανότητας.....	19
2.3 Αξιολόγηση Μικρών Επιχειρήσεων.....	23
2.3.1 Credit Scoring.....	23
2.3.2 Στρατηγικές απόρριψης και βελτίωση του Credit Scoring.....	26
2.3.3 Behavioral Scoring.....	28
2.3.4 Πρακτική Εφαρμογή.....	29

2.4 Αξιολόγηση Μεγάλων Επιχειρήσεων.....	34
2.4.1 Το υπόδειγμα KMV MRA της Moody`s.....	36
2.5 Κατάταξη σε ζώνες πιστωτικού κινδύνου.....	42

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Ανάλυση πιστωτικού κινδύνου στην τραπεζική πρακτική

3.1 Στάδια εργασιών χρηματοδοτήσεων.....	45
3.2 Διαδικασία πιστωτικής απόφασης.....	47
3.3 Κύριοι παράγοντες ποιοτικής αξιολόγησης δανείων	52
3.3.1 Η φερεγγυότητα του δανειζόμενου.....	53
3.3.2 Χρήση δανειακών κεφαλαίων και πηγές.....	53
3.3.3 Εγγυήσεις.....	54
3.4 Κλιμάκια εγκρίσεων.....	55
3.5 Έλεγχος και παρακολούθηση δανείων.....	57
3.6 Απόδοση του δανείου.....	59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – Επίλογος-Συμπεράσματα

4.1 Πιστοδοτήσεις κάτω από το δυσμενές οικονομικό περιβάλλον.....	61
---	----

4.2 Κριτική θεώρηση	63
4.3 Συμπεράσματα	64
4.4 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.....	66
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	ix

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Πίνακας 1.1 Στάθμιση στοιχείων ενεργητικού με βάση την διαβάθμιση.....8

Πίνακας 1.2 Συγκριτικός Πίνακας Κεφαλαιακών απαιτήσεων ανάμεσα στην Βασιλεία I και II.....9

Πίνακας 1.3 Αντιστοίχιση σε βαθμίδες πιστωτικής ποιότητας - Μακροπρόθεσμη πιστοληπτική αξιολόγηση.....10

Πίνακας 1.4 Αντιστοίχιση σε βαθμίδες πιστωτικής ποιότητας για μακροπρόθεσμες θέσεις σε τιτλοποιήσεις11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Πίνακας 2.1 Υποδείγματα μέτρησης και εκτίμησης πιστωτικού κινδύνου.....22

Πίνακας 2.2 Συγκεντρωτικός Πίνακας Πιστωτικού Κινδύνου42

Πίνακας 2.3 Πιθανότητα μετάβασης σε διαφορετική ζώνη πιστοληπτικής ικανότητας.....44

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – Πιστωτικός κίνδυνος

1.1 Έννοια του κινδύνου

Ένα πιστωτικό ίδρυμα το οποίο λειτουργεί στο πλαίσιο της οικονομίας της αγοράς, υπάρχει πιθανότητα να υποστεί οικονομικές ζημιές εξαιτίας της πραγμάτωσης ενός μη αναμενόμενου γεγονότος. Η πιθανότητα αυτή στα χρηματοοικονομικά καλείται «κίνδυνος». Ως κίνδυνος λοιπόν μπορεί να οριστεί η αβεβαιότητα που συνδέεται με κάποιο προσδοκώμενο γεγονός ή αποτέλεσμα. Η παρούσα εργασία ασχολείται με το γενικότερο θέμα της εκτίμησης κινδύνου στο πλαίσιο των επιχειρήσεων και της οικονομίας γενικότερα. Το θέμα «εκτίμηση κινδύνου» καλύπτει αποτελεί ένα πολύ μεγάλο πεδίο έρευνας, ενώ οι θεωρίες και οι εφαρμογές του βρίσκουν ανταπόκριση σε πολλούς τομείς της οικονομίας. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι η εκτίμηση κινδύνου είναι μια διαδικασία ιδιαίτερα σημαντική όπου η σημασία της έχει συνειδητοποιηθεί πλήρως τα τελευταία χρόνια από όλους τους φορείς στις παγκόσμιες οικονομίες (κυβερνήσεις, μεγάλες επιχειρήσεις, επιχειρηματίες, ιδιώτες, κτλ.) και για αυτό το σκοπό έχουν αναπτυχθεί έντονα τα τελευταία χρόνια διάφορα υποδείγματα μέτρησης, εκτίμησης και γενικότερης διαχείρισης του κινδύνου.

Στην διεθνή βιβλιογραφία η λέξη «κίνδυνος» αποδίδεται με την λέξη “risk” όπου θεωρείται ότι αποδίδει καλύτερα το νόημα και την έννοια του κινδύνου. Με την λέξη risk υπονοείται ότι δεν γνωρίζει κάποιος εκ των προτέρων εάν θα έχει επιτυχή κατάληξη μια οικονομική δραστηριότητα.

Γίνεται αντιληπτό και κατανοητό ότι τελικά η έννοια του κινδύνου συνδέεται ιδιαίτερα στενά με την λογική και την έννοια της αβεβαιότητας. Η λογική είναι ότι σε μια οικονομική πράξη αυτός που την πραγματοποιεί αναλαμβάνει κάποιο κίνδυνο με την έννοια ότι δεν γνωρίζει εκ των προτέρων ποιο αποτέλεσμα θα πραγματοποιηθεί. Υπάρχει δηλαδή αβεβαιότητα. Μάλιστα, σε πολλές περιπτώσεις είναι δυνατό να υπάρχει γνώση των πιθανών αποτελεσμάτων, ενώ σε άλλες περιπτώσεις ούτε αυτή η πληροφόρηση είναι δυνατή, γεγονός που αυξάνει την αβεβαιότητα, άρα και τον κίνδυνο.

1.2 Κίνδυνοι χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων

Οι διάφοροι τύποι κινδύνου που εμφανίζονται στην τραπεζική λειτουργία, δημιουργούνται από τις θέσεις και τις σχέσεις που κάθε τράπεζα αναπτύσσει με τους πελάτες της και τις συναλλαγές που πραγματοποιεί. Για να αντιμετωπισθεί η κάθε μορφή κινδύνου, πρέπει να αναπτυχθεί μια ξεχωριστή στρατηγική για κάθε είδος κινδύνου, με ανάλογες πρακτικές και διαδικασίες. Για να επιτευχθεί αυτό, πρέπει να αναγνωρισθεί η φύση κάθε κινδύνου, ώστε να αποφασισθεί η αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του. Οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι ενδεικτικά οι εξής: κίνδυνος αγοράς, πιστωτικός κίνδυνος, κίνδυνος ρευστότητας, λειτουργικός κίνδυνος, επιτοκιακός κίνδυνος, κίνδυνος φερεγγυότητας, κίνδυνος διακανονισμού πληρωμών, πολιτικός κίνδυνος, νομικός κίνδυνος, συναλλαγματικός κίνδυνος, κίνδυνος χρέους και χώρας, κίνδυνος από πράξεις εκτός ισολογισμού κ.α. Ο πιστωτικός κίνδυνος κατέχει με ποσοστό 54% την πρώτη θέση

στην λίστα κινδύνων για τις τράπεζες και ακολουθεί με 24% ο λειτουργικός, με 14% ο κίνδυνος της αγοράς και με 5% ο κίνδυνος επιτοκίων.

1.3 Ορισμός Πιστωτικού Κινδύνου

Μια από τις κύριες λειτουργίες των τραπεζών είναι η χορήγηση δανείων προς ιδιώτες και επιχειρήσεις. Τα δάνεια αποτελούν για τις τράπεζες την κυριότερη πηγή εσόδων αλλά την ίδια στιγμή φέρουν και το μεγαλύτερο κίνδυνο, τον αποκαλούμενο πιστωτικό κίνδυνο. Ο πιστωτικός κίνδυνος αναφέρεται στην αδυναμία των δανειζόμενων να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις των δανείων, δηλαδή ν' αποπληρώσουν τους τόκους και το κεφάλαιο.

Η διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου είναι ζωτικής σημασίας για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Είναι απαραίτητο να μπορούν να διακρίνουν και να μετρούν τους κινδύνους με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια έτσι ώστε να μπορούν να τους αποτιμούν και να τους ελέγχουν. Ο πιστωτικός κίνδυνος μπορεί να διακριθεί στις ακόλουθες κατηγορίες:

Κίνδυνος αθέτησης (default risk): Ο κίνδυνος αθέτησης μετράται από την πιθανότητα αθέτησης (Probability of Default - PD), όπου υπολογίζει την πιθανότητα να αθετήσει κάποιος δανειολήπτης μια συγκεκριμένη πληρωμή. Ο κίνδυνος αθέτησης έχει ως αποτέλεσμα μερική ή ολική απώλεια του ποσού που εκείνη τη στιγμή ο δανειολήπτης οφείλει στον δανειστή.

Κίνδυνος ανοίγματος (exposure risk): Ο κίνδυνος ανοίγματος αναφέρεται στο ύψος του συνολικού ποσού που είναι εκτεθειμένο το τραπεζικό ίδρυμα στον πιστωτικό κίνδυνο (Exposure at Default –EAD).

Κίνδυνος ανάκτησης (recovery risk): Ο κίνδυνος ανάκτησης αναφέρεται στο ποσοστό ικανοποίησης της τράπεζας από το συνολικό ποσό που είναι εκτεθειμένο σε κίνδυνο σε περίπτωση πτώχευσης του πιστούχου. Το ποσοστό του ποσού που κατάφερε να ανακτήσει ως προς την συνολική οφειλή ονομάζεται ποσοστό ανάκτησης (Recovery Rate), ενώ το ποσοστό του ποσού που δεν κατάφερε να ανακτήσει ως προς την συνολική οφειλή ονομάζεται «απώλεια δεδομένης της αθέτησης» (Loss Given Default - LGD).

Κίνδυνος περιθωρίων (credit spread risk): Ο κίνδυνος αυτός μπορεί να προκύψει από τη μεταβολή της πιστοληπτικής ικανότητας του πιστούχου. Μια ενδεχόμενη υποβάθμιση συνεπάγεται οικονομική ζημία εξ αιτίας της μείωσης της λογιστικής αξίας του χρέους που οφείλεται στην αύξηση του περιθωρίου επιτοκίων. Η μέτρηση του πιστωτικού κινδύνου περιλαμβάνει κατά πρώτο λόγο την μέτρηση για την κάθε συνιστώσα του: πιθανότητα αθέτησης, έκθεση κατά την αθέτηση, απώλεια κατά την αθέτηση, και κατά δεύτερο λόγο περιλαμβάνει την εκτίμηση της πιστοληπτικής ικανότητας

1.4 Κανονιστικό πλαίσιο μέτρησης πιστωτικού κίνδυνου

Η μέτρηση του πιστωτικού κίνδυνου πέρα από τον προφανή λόγο τιμολόγησης του επιτοκίου έχει να κάνει και με την μέτρηση της ποιότητας των χαρτοφυλακίων και την ελαχιστοποίηση των ζημιών κυρίως μέσω πρόβλεψης για επιχειρήσεις με κοινά ποιοτικά και ποσοτικά χαρακτηριστικά. Η μέτρηση μέσω συστημάτων επιβάλλεται από τους κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας της Βασιλείας II, από τις εποπτικές αρχές δηλαδή την Τράπεζα της Ελλάδος μέσω πράξεων του Διοικητή της, από διεθνείς οργανισμούς αξιολόγησης, από τους διεθνείς οργανισμούς αξιολόγησης από τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης για σχηματισμό προβλέψεων για επισφαλείς πελάτες, από τα δάνεια μειωμένης εξασφάλισης (subordinated loans) και πρακτικά από το γεγονός ότι η αύξηση της έντασης του ανταγωνισμού οδηγεί σε ανάληψη υψηλότερων κινδύνων και το γεγονός ότι οι τράπεζες ζητούν τρόπους πρόληψης, αντιμετώπισης και έλεγχου αυτού του κίνδυνου.

Ο πιστωτικός κίνδυνος μπορεί να επηρεάσει την κεφαλαιακή επάρκεια των χρηματοπιστωτικών οργανισμών παρ' όλες τις εγγυήσεις που λαμβάνουν για κάθε παρεχόμενο προϊόν χρηματοδότησης. Η μέτρηση του πρέπει να γίνεται αντικειμενικά και με την μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια ώστε η τράπεζα να δεσμεύει τα λιγότερα δυνατά κεφάλαια για την κάλυψη επισφαλειών. Τα παραπάνω έχουν επισημανθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση με την οδηγία περί κεφαλαιακής επάρκειας CAD II. Έτσι οι τράπεζες ελέγχουν καλύτερα τις επισφάλειες και μπορούν να επενδύσουν παραγωγικότερα τα κεφάλαιά τους.

Οι βασικοί άξονες για την μέτρηση του πιστωτικού κινδύνου είναι δύο. Ο πρώτος άξονας αφορά στην δημιουργία εφαρμογών πρόβλεψης της συναλλακτικής συμπεριφοράς του πελατολογίου ενώ ο δεύτερος αφορά στην εφαρμογή τεχνικών για να αποτυπωθεί ο βαθμός επηρεασμού από την συμπεριφορά αυτή. Στην πρώτη περίπτωση η κατάταξη των πελατών μιας επιχείρησης βάσει της πιστοληπτικής τους ικανότητας γίνεται με την χρήση εφαρμογών διαβάθμισης πιστωτικού κινδύνου και αποτυπώνεται, είτε σε ζώνες rating είτε σε ζώνες score, συνοδευόμενη από την αντίστοιχη πρόβλεψη ασυνέπειας. Έτσι κατανέμονται οι χρηματοδοτήσεις σε ζώνες πιστοληπτικής ικανότητας και συνεπώς σε συγκεκριμένη επισφάλεια. Σχετικά με τον δεύτερο άξονα, υπάρχει μια σειρά από εργαλεία και εφαρμογές που μετρούν την “αξία σε κίνδυνο” (Value at Risk ή VaR) την μέγιστη δηλαδή ζημιά που ενδέχεται να προκύψει σε ένα δεδομένο χρονικό διάστημα ώστε να υπάρχει μικρή πιθανότητα να είναι η πραγματική ζημιά μεγαλύτερη.

Οι κανόνες για την επιβολή κεφαλαιακών απαιτήσεων στις τράπεζες στοχεύουν στην ενίσχυση της ικανότητας απορρόφησης ζημιών, σε περίπτωση που οι μη προβλέψιμοι κίνδυνοι, στους οποίους εκτίθενται με τη λειτουργία τους, εκδηλωθούν. Αυτοί οι κανόνες αποτελούν μέρος του ευρύτερου δικτύου ασφαλείας, το οποίο αποβλέπει στη διασφάλιση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος. Οι εφαρμογές της Επιτροπής της Βασιλείας αφορούν στην τροποποίηση του πλαισίου υπολογισμού ελάχιστων κεφαλαιακών υποχρεώσεων έναντι του πιστωτικού κινδύνου και με την προσθήκη απαιτήσεων για κάλυψη έναντι του λειτουργικού κινδύνου (Πυλώνας I), στην καθιέρωση διαδικασιών για το διαρκή έλεγχο της επάρκειας των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών (Πυλώνας II), και στην ενδυνάμωση της πειθαρχίας

που επιβάλλει η αγορά στις τράπεζες μέσω της καθιέρωσης κανόνων γνωστοποίησης οικονομικών και άλλων στοιχείων (Πυλώνας III).

Για τις ανάγκες του Πυλώνα I της Βασιλείας II, σχετικά με τον υπολογισμό των ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων έναντι του πιστωτικού κινδύνου, οι ελληνικές τράπεζες εφαρμόζουν την Μέθοδο της Τυποποιημένης Προσέγγισης όπως αυτή ορίζεται στην ΠΔΤΕ 2588/20.8.2007. Το νομικό πλαίσιο των χρηματοδοτήσεων γενικότερα συμπληρώνεται από τον νόμο 3601/1.8.2007 από τις ΠΔΤΕ 1955/4.7.1991 και 2501/31.10.2002. Οι ελάχιστες απαιτήσεις σε κεφαλαιακή επάρκεια έναντι του πιστωτικού κινδύνου προκύπτουν από την στάθμιση των στοιχείων του ενεργητικού. Ο δείκτης πρέπει να είναι ίσος τουλάχιστον με το 8% των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού. Όπως αναφέρεται ο πιστωτικός κίνδυνος είναι ο πιο ακριβός σε κεφάλαια για τις τράπεζες διότι αν δεν τα διακρατούσαν θα έβρισκαν σίγουρα αποτελεσματικότερους τρόπους να τα αξιοποιήσουν και να βγάλουν κέρδος από αυτά. Ειδικότερα για να τονιστεί το πόσο ακριβός είναι ο πιστωτικός κίνδυνος, από το σύνολο των κεφαλαίων που απαιτούνται να διακρατούν οι τράπεζες το 94% είναι λόγω του πιστωτικού κινδύνου, 5% λόγω του λειτουργικού κινδύνου και μόλις 1% για τον κίνδυνο αγοράς (Μηνιαίο Δελτίο Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, 2009).

Με τον όρο σταθμισμένο ενεργητικό εννοούμε τον συντελεστή στάθμισης για κάθε κατηγορία ανοίγματος επί την αξία του. Συγκεκριμένα ανάλογα με το είδος και την διαβάθμιση κάθε οργανισμού ορίζεται ένα ποσοστό. Η διαβάθμιση πρέπει για την λιανική τραπεζική να προκύπτει από το εσωτερικό σύστημα της τράπεζας και για την χονδρική τραπεζική από αξιολογήσεις οίκων αναγνωρισμένων από την Τράπεζα της Ελλάδος όπως external credit rating από Moody`s. Έτσι για παράδειγμα έχουμε για στοιχεία ενεργητικού όπως ομόλογα που απορρέουν από κεντρικές κυβερνήσεις

κρατών και για στοιχεία ενεργητικού όπως δάνεια που απορρέουν από μεγάλες επιχειρήσεις ισχύουν τα δεδομένα του πίνακα 1.1.

Πίνακας 1.1 Στάθμιση στοιχείων ενεργητικού με βάση την διαβάθμιση

Κεντρικές κυβερνήσεις		Επιχειρήσεις	
Διαβάθμιση	Συντελεστής Στάθμισης	Διαβάθμιση	Συντελεστής Στάθμισης
AAA έως AA-	0%,	AAA έως AA-	20%
A+ έως A-	20%	A+ έως A-	50%
BBB έως BB-	100%	BBB έως BB-	100%
B+ έως B-	100%	B+ έως B-	150%
χαμηλότερα του B	150%	χαμηλότερα του B	150%

Πηγή: Bank of International Settlements (BIS)

Με ανάλογο τρόπο σταθμίζονται και τα καλύμματα, ανάλογα με το είδος τους, που το μέγεθος τους αναμένεται να επηρεάσει και τις προβλέψεις. Οι μη διαβαθμισμένοι οργανισμοί έχουν στάθμιση το 100% της αξίας τους και οι αδιαβαθμιχτες επιχειρήσεις 150%. Για αυτόν τον λόγο οι τράπεζες δίνουν τόσο μεγάλη σημασία στις καθυστερήσεις είναι ότι εάν προκύψει καθυστέρηση άνω των 90 ημερών το σύνολο του ανοίγματος σταθμίζεται με 150% γεγονός που αυξάνει τις απαιτήσεις σε κεφάλαια σε μια ιδιαίτερη δύσκολη συγκυρία ρευστότητας που

υπάρχει. Συμπερασματικά, οι μεγαλύτερες εταιρίες αναμένεται να έχουν καλύτερες διαβαθμίσεις όμως μέσω αλγορίθμων απαιτούνται μικρότερες κεφαλαιακές απαιτήσεις για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις που έχουν μικρότερα ανοίγματα. Ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας μπορεί να βελτιωθεί με αύξηση μετοχικού κεφαλαίου και έκδοση υβριδικών τίτλων ή με καλύτερης ποιότητας δάνεια γιατί έχουν χαμηλότερο συντελεστή στάθμισης και με περισσότερα και καλύτερης ποιότητας καλύμματα. Για να κατανοηθεί καλύτερα η διαφορά από την προηγούμενη κατάσταση παραθέτουμε τον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 1.2 Συγκριτικός πίνακας κεφαλαιακών απαιτήσεων ανάμεσα στην Βασιλεία I και II

Αξιολόγηση	AAA εως AA-	A+ εως A-	BBB + εως BB-	κάτω από BB-	Μη Διαβαθμισμέν α
Σταθμισμένο ρίσκο BIS II	20%	50%	100%	150%	100%
Κεφαλαιακές απαιτήσεις BIS II	1,60%	4%	8%	12%	8%
Σταθμισμένο ρίσκο BIS I	100%	100%	100%	100%	100%
Κεφαλαιακές απαιτήσεις BIS I	8%	8%	8%	8%	8%

Πηγή: Implementation of Basel II: Practical Considerations, 2004.

Βέβαια πολλά δεδομένα ενδεχομένως να αλλάζουν από το 2012 όταν θα αποφασιστεί και εφαρμοστεί η Βασιλεία III και όπως λέγεται θα είναι πιο αυστηρή για τον πιστωτικό κίνδυνο και πολλές τράπεζες θα χρειαστούν να κάνουν αυξήσεις κεφαλαίου για να ανταποκρίνονται στις νέες απαιτήσεις του δείκτη ιδίων κεφαλαίων Tier I. Εδώ αξίζει να σημειώσουμε τον αντίκτυπο της υποβάθμισης της χώρας μας και τον βαθμό που επηρεάζει τους ισολογισμούς τραπεζών που έχουν ελληνικά ομολόγα,

ότι δηλαδή η στάθμιση τους έχει αλλάξει από το 0 στο 100 τοις εκατό και κατά συνέπεια πρέπει να κρατούν αυξημένα διαθέσιμα και για αυτόν τον λόγο.

Η δεύτερη προσέγγιση σύμφωνα με την επιτροπή της Βασιλείας II, αυτή των Εσωτερικών Συστημάτων Διαβάθμισης πιστωτικού κινδύνου αποτελεί το πιο καινοτόμο τμήμα των νέων προτάσεων για την κεφαλαιακή επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων. Με βάση ένα εσωτερικό σύστημα αξιολόγησης και ενεργητική διαχείριση της ποιότητας του πιστωτικού κινδύνου με συνεργασία τράπεζας-πελάτη, ο πελάτης ακολουθεί οδηγίες της τράπεζας και βελτιώνει τη βαθμολογία του, με βάση την οποία χρηματοδοτείται από την τράπεζα.. Η κλίμακα αξιολόγησης είναι εξαβαθμια όπως φαίνεται στον πίνακα 1.3 αλλά όπως δείχνουμε στον πίνακα 1.4 επικράτησε από τους οίκους αξιολόγησης η διευρυμένη έκδοση με περαιτέρω διάσπαση κάθε κατηγορίας σε υποκατηγορίες.

Πίνακας 1.3 Αντιστοίχιση σε βαθμίδες πιστωτικής ποιότητας - Μακροπρόθεσμη πιστοληπτική αξιολόγηση

Βαθμίδα	Fitch	Moody's	S&P	ICAP
1	AAA έως AA-	Aaa έως Aa3	AAA έως AA-	
2	A+ έως A-	A1 έως A3	A+ έως A-	AA, A
3	BBB+ έως BBB-	Baa1 έως Baa3	BBB+ έως BBB-	BB, B
4	BB+ έως BB-	Ba1 έως Ba3	BB+ έως BB-	C, D, E
5	B+ έως B-	B1 έως B3	B+ έως B-	F
6	CCC+ και χαμηλότερη	Caa1 και χαμηλότερη	CCC+ και χαμηλότερη	G, H

Πηγή: Μεθοδολογία πιστοληπτικής αξιολόγησης επιχειρήσεων ICAP, Ιούλιος 2008

Πίνακας 1.4 Αντιστοίχιση σε βαθμίδες πιστωτικής ποιότητας για μακροπρόθεσμες θέσεις σε τιτλοποιήσεις (Προσέγγιση Εσωτερικών Διαβαθμίσεων)

Βαθμίδα	Fitch	Moody's	S&P
1	AAA	Aaa	AAA
2	AA	Aa	AA
3	A+	A1	A+
4	A	A2	A
5	A-	A3	A-
6	BBB+	Baa1	BBB+
7	BBB	Baa2	BBB
8	BBB-	Baa3	BBB-
9	BB+	Ba1	BB+
10	BB	Ba2	BB
11	BB-	Ba3	BB-
12	Χαμηλότερες από BB-	Χαμηλότερες από Ba3	Χαμηλότερες από BB-

Πηγή: Bank of International Settlements (BIS)

Ο στόχος είναι η παροχή πληροφόρησης για την ικανότητα και νομική υποχρέωση μιας επιχείρησης να πληρώνει κεφάλαιο και τόκους και να αξιολογεί σε βάθος και μέσα στον οικονομικό κύκλο τον πιστωτικό κίνδυνο. Ανάλογα με τον κίνδυνο που έχει αναλάβει κάθε τράπεζα στο χαρτοφυλάκιο της θα προσδιορίζονται και οι δείκτες ρευστότητας που πρέπει να διαθέτει. Βάσει σχετικών αλγορίθμων οι κεφαλαιακές απαιτήσεις εξαρτώνται από την πιθανότητα αθέτησης υποχρέωσης (PD) και την ζημιά δεδομένης της αθέτησης (LGD), το ποσό του ανοίγματος και την ληκτοτητα του. Η δεύτερη προσέγγιση είναι αυτή που δεσμεύτηκαν και θα εφαρμόσουν οι πέντε μεγαλύτερες ελληνικές τράπεζες από το 2011. Υπάρχει βέβαια και μια παραλλαγή της, η εξελιγμένη μέθοδος των εσωτερικών διαβαθμίσεων όπως ονομάζεται και αναμένεται να υιοθετηθεί από τις αρχές του 2012. Η υιοθέτηση αυτής της πιο εξελιγμένης μεθόδου αναμένεται να μειώσει τα απαιτούμενα εποπτικά κεφάλαια διότι

θα γίνεται καλύτερος υπολογισμός μέσω αυτών των εργαλείων με την πιο έξυπνη και αποτελεσματικότερη μέτρηση και διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου. Και με τις δυο μεθόδους αυτό που γίνεται σαφές είναι ότι άλλαξε ο τρόπος υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων και αναδεικνύεται η σωστή και λεπτομερής καταγραφή των καλυμμάτων και των εγγυήσεων ώστε οι κεφαλαιακές απαιτήσεις να υπολογίζονται σωστά. Η τιμολόγηση προϊόντων και υπηρεσιών θα επηρεάζεται από τα απασχολούμενα κεφάλαια που πλέον θα διαφέρουν για διαφορετικούς αντισυμβαλλόμενους.

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις συγκροτούν τη ραχοκοκαλιά της Ευρωπαϊκής οικονομίας (το 99% των επιχειρήσεων που εδρεύουν στην ΕΕ των 25 είναι Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις και αυτές ακριβώς οι επιχειρήσεις εξαρτώνται περισσότερο από την τραπεζική χρηματοδότηση. Αυτός είναι ο λόγος που Ευρωπαϊκή Ένωση διαμόρφωσε ένα ειδικό, περισσότερο ευνοϊκό πλαίσιο, για τη στάθμιση των χορηγήσεων έναντι των ΜΜΕ τόσο στην τυποποιημένη μέθοδο όσο και στη μέθοδο των εσωτερικών διαβαθμίσεων. Στην τυποποιημένη μέθοδο οι συντελεστές κινδύνου προσδιορίζονται ανάλογα με τη διαβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας του αντισυμβαλλόμενου. Ο δανεισμός μπορεί να γίνει φθηνότερος για τις αξιόπιστες μικρομεσαίες επιχειρήσεις εφόσον εκπαιδευτούν στα νέα αυτά δεδομένα και βελτιώσουν την βαθμολογία τους. Για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, η πρόσβαση σε φθηνή τραπεζική χρηματοδότηση συναρτάται άμεσα με τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας τους και την αποδοτικότητα τους. Η επιτοκιακή επιβάρυνση των δανείων των ΜΜΕ θα αποτελεί συνάρτηση του αναλαμβανόμενου κινδύνου και συνεπώς το κόστος δανεισμού θα προσδιορίζεται από υποκειμενικά και αντικειμενικά στοιχεία. Οι ΜΜΕ θα πρέπει να συνεργάζονται με τις τράπεζες για την παροχή όλων αυτών

των αναγκαίων πληροφοριών για την αξιολόγηση της πιστοληπτικής τους ικανότητας διότι από το σύνολο των επιχειρήσεων στην Ελλάδα, μόνο το 5,9% είναι υποχρεωμένες να δημοσιεύουν οικονομικές καταστάσεις, καταστάσεις αναγκαίες για την εκτίμηση της πιστοληπτικής ικανότητας των αντισυμβαλλομένων των τραπεζών. Ένα ακόμη σημείο για την Βασιλεία II που θεωρώ ότι πρέπει σημειώσουμε είναι ότι λόγω των αυστηρών κριτηρίων κυρίως για τους κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας αναμένεται να προκαλέσει εξαγορές και συγχωνεύσεις στις τράπεζες και αυτός είναι ο λόγος που οι τράπεζες προσπαθούν να ενισχύσουν τα κεφάλαια και τα κέρδη τους, πριν να γίνουν οι αλυσιδωτές αυτές κινήσεις έτσι ώστε να αυξήσουν την αξία τους και την θέση τους στην αγορά (Οικονομικό Περιοδικό Επιλογή, 2007).

1.5 Στρατηγική Διαχείρισεως Κινδύνων

Κάθε τράπεζα έχει θεσπίσει ένα συστηματικό και αυστηρό πλαίσιο διαχείρισεως κινδύνων κεντρική θέση στο οποίο κατέχει η αξιόπιστη μέτρηση των χρηματοοικονομικών κινδύνων και η στάθμιση στοιχείων του ενεργητικού όπως επιβάλλονται από τα δεδομένα της επιτροπής της Βασιλείας. Με βάση την αρχή της συνέχειας των εργασιών τα τραπεζικά ιδρύματα έχουν θεσει ως στόχο την εφαρμογή και συνεχή βελτίωση του πλαισίου αυτού με σκοπό την ελαχιστοποίηση των ενδεχόμενων αρνητικών συνεπειών των χρηματοοικονομικών κινδύνων. Τα Διοικητικά Συμβούλια έχουν τη συνολική ευθύνη για την ανάπτυξη και την επίβλεψη του πλαισίου και οι επιτροπές ή οι Διευθύνσεις διαχείρισεως κινδύνων, έχουν την ευθύνη της εποπτείας και της ορθής εφαρμογής της πολιτικής διαχείρισεως κινδύνων. Όλες οι διαδικασίες που σχετίζονται με την αναγνώριση, μέτρηση, παρακολούθηση

και έλεγχο των κινδύνων πρέπει να είναι πλήρως τεκμηριωμένες και να παρέχεται επαρκής πληροφόρηση (Crouchy et al. (2001)). Η Στρατηγική διαχείρισεως κινδύνων βασίζεται στα εγχειρίδια πολιτικών και διαδικασιών που καθορίζονται από τα Διοικητικά Συμβούλια κάθε Τράπεζας. Οι πολιτικές και διαδικασίες διαχείρισεως κινδύνων συμπεριλαμβάνουν όλους τους κεντρικούς κανόνες διαχείρισεως των κινδύνων και παρατίθενται σε εγχειρίδια ξεχωριστά για κάθε κίνδυνο. Οι πολιτικές αυτές και οι διαδικασίες αναθεωρούνται σε τακτική βάση ώστε να είναι εναρμονισμένες και με τις διεθνείς βέλτιστες πρακτικές, προσαρμόζονται όποτε κρίνεται απαραίτητο από τις μονάδες ή Διευθύνσεις διαχείρισεως κινδύνων και εγκρίνονται από το Διοικητικό Συμβούλιο, έτσι ώστε να παρέχεται η όσο το δυνατόν πιο έγκαιρη και αποτελεσματική υποστήριξη των επιχειρηματικών μονάδων στη λήψη αποφάσεων και να προλαμβάνονται τυχόν αρνητικές συνέπειες στα αποτελέσματα .

1.6 Τεχνικές Μείωσης Κινδύνου

Οι τράπεζες προκειμένου να επιτευχθεί περιορισμός των απωλειών του πιστωτικού κινδύνου έχουν αναπτύξει πολιτικές μείωσής του όπως: χρήση μεθόδων πιστοληπτικής αξιολόγησης πελατείας (Credit Rating & scoring), λήψη εξασφαλίσεων και εγγυήσεων, εξέταση του δείκτη LTV (Loan to Value ratio δηλαδή αξία δανείου προς αξία εξασφάλισης), εξέταση του δείκτη PTI (Price To Income δηλαδή δανειακές επιβαρύνσεις προς εισόδημα). Οι τεχνικές μείωσης πιστωτικού κινδύνου επιδρούν μειωτικά στην αξία του ανοίγματος και την αναμενόμενη ζημία. Οι σχετικές οδηγίες της Τράπεζας της Ελλάδος αναγνωρίζουν συγκεκριμένους τύπους

εξασφαλίσεων και πιστωτικής προστασίας για σκοπούς αξιολογήσεως κεφαλαιακής επάρκειας. Οι χρηματοοικονομικοί δείκτες, όπως ο δείκτης Μοχλεύσεως (ξένα προς ίδια κεφάλαια), ο δείκτης Ρευστότητας (κυκλοφορούν ενεργητικό προς βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις) και ο δείκτης καλύψεως τόκων (κέρδη προ φόρων, τόκων και αποσβέσεων) προς χρεωστικούς τόκους, αποτελούν παράδειγμα τεχνικής μείωσης κινδύνου μέσω της μελέτης των αριθμοδεικτών όπως θα αναλύσουμε παρακάτω. Δευτερογενώς μειώνουμε τον κίνδυνο με τις εγγυήσεις και τις τιτλοποιήσεις.

1.6.1 Λήψη εξασφαλίσεων

Η λήψη εξασφαλίσεων λειτουργεί ως αντιστάθμιση έναντι του πιστωτικού κινδύνου που μπορεί να προκύψει από την ενδεχόμενη αδυναμία του πιστούχου να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του. Ως εξασφαλίσεις πιστοδοτήσεων νοούνται τα πάσης φύσεως περιουσιακά στοιχεία ή δικαιώματα, τα οποία τίθενται στη διάθεση της Τράπεζας είτε από τους πιστούχους είτε από τρίτα πρόσωπα, προκειμένου να χρησιμοποιηθούν ως συμπληρωματικές πηγές ρευστοποιήσεως των σχετικών απαιτήσεων. Τα καλύμματα Α' τάξεως όπως αποκαλούνται στην τραπεζική πρακτική είναι τα πιο σημαντικά και είναι οι υποθήκες έναντι αστικών ακινήτων, οι ενεχυριασμένες καταθέσεις, οι εγγυητικές επιστολές, τα ομόλογα του Δημόσιου και τραπεζικών ιδρυμάτων εσωτερικού και εξωτερικού και οι υπόλοιποι Τίτλοι Δημόσιου. Λοιπά καλύμματα είναι οι επιδοτήσεις δημόσιου, τα εμπορεύματα ως 80% της αξίας τους, οι απαιτήσεις έναντι τρίτων, οι μετοχές εισηγμένες ή μη, συναλλαγματικές ή επιταγές πελατείας και φορτωτικές θαλάσσης, σιδηροδρομικές ή

αεροπορικής μεταφοράς. Η πιο δημοφιλής κατηγορία στις πιστοδοτήσεις επιχειρήσεων είναι οι μεταχρονολογημένες επιταγές, ένα φαινόμενο ελληνικό. Κατά την ενεχυρίαση γίνεται έλεγχος τυπικότητας, γνησιότητας, εμπορικότητας και φερεγγυότητας των εκδοτών. Πρέπει να υπάρχει μέριμνα για την ευρεία διασπορά των ενεχυριαζόμενων επιταγών για να μην υπάρχει συγκέντρωση αυξάνοντας έτσι τον κίνδυνο (ECB, (2007)).

Η ομαλή εξυπηρέτηση των πιστοδοτήσεων προς πελάτες επιχειρηματικού χαρτοφυλακίου, συνδέεται άμεσα με τη βιωσιμότητα και τις προοπτικές των επιχειρήσεων, τη συνέπεια των ιδίων και των φορέων τους, τις συνθήκες των κλάδων και των αγορών στις οποίες δραστηριοποιούνται καθώς και τους αστάθμητους παράγοντες που και επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά τη λειτουργία τους. Κάθε τράπεζα υπολογίζει και την αξία των καλυμμάτων βασιζόμενη στο δυνητικό έσοδο που αυτά θα αποφέρουν στην περίπτωση της ρευστοποιήσεώς τους. Η εκτίμηση αυτή αποτελεί τη διασφαλιστική αξία των περιουσιακών στοιχείων που παραχωρούνται για εξασφάλιση των πιστοδοτήσεων. Για τον υπολογισμό της λαμβάνονται υπ' όψιν: η ποιότητα των περιουσιακών στοιχείων, η εμπορική αξία, ο βαθμός δυσκολίας ρευστοποιήσεως, ο χρόνος που απαιτείται για τη ρευστοποίηση, το απαιτούμενο κόστος ρευστοποίησης, τα βάρη επί ακινήτων και τυχόν προνομιακές απαιτήσεις που μπορεί να προκύψουν κατά την εκποίηση επιχειρηματικών περιουσιακών στοιχείων όπως απαιτήσεις Δημοσίου, εργοδοτικών εισφορών και εργαζομένων. Οι εξασφαλίσεις διακρίνονται σε ενοχικές και εμπράγματα. Στην πράξη τα καλύμματα Α` τάξης έχουν στάθμιση 100% και τα υπόλοιπα καλύμματα διαφέρουν από 110 έως 130% ανάλογα με τον πελάτη και την πολιτική κάθε τράπεζας. Πρακτικά αυτό

σημαίνει ότι εάν ένας πελάτης έχει όριο 100.000 και οι επιταγές πελατείας του σταθμίζονται με 120% πρέπει να προσκομίσει επιταγές αξίας 120.000 ευρώ.

1.6.2 Τιτλοποιήσεις

Η διασφάλιση της ποιότητας των χαρτοφυλακίων δανείων με την ανάπτυξη μεθόδων για τη διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου βοηθά και στην διαδικασία τιτλοποίησης (securitization) μια τράπεζας. Όταν δηλαδή μεταβιβάζει τον πιστωτικό κίνδυνο που υπάρχει σε ένα χαρτοφυλάκιο της σε άλλους επενδυτές. Η μεταβίβαση είναι δυνατή με δύο τρόπους: Πρώτον με οριστική εκχώρηση του χαρτοφυλακίου έναντι μετρητών. Με εγγύηση τις υποκείμενες αξίες, χρηματοδοτείται η αγορά με έκδοση ομολόγου που εξυπηρετείται από την ωρίμανση στο χαρτοφυλάκιο, αυτή η πρακτική είναι η συνηθέστερη για τις ελληνικές εμπορικές τράπεζες. Δεύτερον με την πληρωμή ασφαλιστρών, ώστε να αναλάβει κάποιος άλλος τον πιστωτικό κίνδυνο (synthetic securitization), Η άλλη εταιρία που θα “αγοράσει” τον κίνδυνο εκδίδει ομόλογα, τα οποία συνδέονται με τον πιστωτικό κίνδυνο του χαρτοφυλακίου (credit linked notes) ή προβαίνει σε ανταλλαγές κινδύνου πιστωτικής αθέτησης (credit default swaps) με άλλες επενδυτικές τράπεζες. Αυτά τα πιστωτικά παράγωγα που κάλυψαν μέρος των αναγκών της αγοράς με πωλησεις δανείων και συμμετοχή δυο και πλέον τραπεζών μεταφέρουν τον πιστωτικό κίνδυνο πέρα από το τραπεζικό σύστημα και μειώνουν την έκθεση των τραπεζών στους εγχώριους επιχειρηματικούς κύκλους (Σουμπενιώτης, Ταμπακούδης, (2010)).

Με αυτόν τον τρόπο οι τράπεζες επιτυγχάνουν περιορισμό του κινδύνου, που επιτρέπει επέκταση του ενεργητικού τους με τα ίδια κεφάλαια που διαθέτουν και αντιμετώπιση προβλημάτων κεφαλαιακής επάρκειας. Τα οφέλη από την τιτλοποίηση απαιτήσεων είναι η διατήρηση ικανοποιητικού βαθμού κεφαλαιακής επάρκειας, η ενίσχυση του βαθμού ρευστότητας του ενεργητικού των τραπεζών, η δυνατότητα ενίσχυσης της αποδοτικότητας των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών και βελτίωσης των ROA και ROE και φυσικά η αποτελεσματική διαχείριση των κινδύνων των τραπεζών.

Πρακτικά οι τράπεζες μπορούν να μειώνουν τον πιστωτικό κίνδυνο πρωτογενώς με την μη χορήγηση δάνειων που φέρουν υψηλό κίνδυνο, με την σωστή αξιολογή της πιστοληπτικής ικανότητας των υποψηφίων δανειζομένων, με το να ζητούν εγγυήσεις για τα δάνεια, να παρακολουθούν και να ελέγχουν τους δανειζόμενους για να εξακριβώσουν αν αυτοί τηρούν τη συμφωνία του δανείου, να ακολουθούν τεχνικές όπως ανταλλαγές επιτοκίων, οι οποίες μειώνουν τον κίνδυνο και να αποφεύγουν να συγκεντρώνουν τα δάνειά σε ένα συγκεκριμένο κλάδο. Το τι πράττει κάθε τράπεζα είναι απόρροια των αποφάσεων και της στρατηγικής της, όμως οι τιτλοποιήσεις που ορισμένες ελληνικές τράπεζες χρησιμοποιούν κατά κόρον ως τακτική, κατά μεγάλο ποσοστό πέρα από τα οφέλη που έχουν, μειώνουν αν όχι απαξιώνουν το ενεργητικό τους σε μεγάλο βαθμό και δρουν σε μεταγενέστερο χρόνο, ενώ κατά την προσωπική μου άποψη καλύτερη είναι η πρόληψη μέσω της αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας των υποψηφίων δανειζομένων και θα μας απασχολήσει στην συνέχεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Πιστοληπτική ικανότητα

2.1 Αξιολόγηση πιστοληπτικής ικανότητας

Ο πιστωτικός κίνδυνος προκαλεί στις επιχειρήσεις που εκτίθενται σ' αυτόν: έλλειψη ρευστότητας, μείωση της δικής τους πιστοληπτικής ικανότητας, αυξημένες ανάγκες για εξωτερική χρηματοδότηση, διατήρηση υψηλών αποθεματικών, επηρεασμό του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Ο πιστωτικός κίνδυνος μπορεί να προέλθει και από εξωγενείς παράγοντες όπως αλλαγές στις γενικότερες οικονομικές συνθήκες καθώς και από ενδογενείς παράγοντες όπως αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας ενός πιστωτικού ιδρύματος (π.χ. αλλαγές στην τεχνολογική υποδομή, στις προτιμήσεις των καταναλωτών ή κακό μάνατζμεντ), παράγοντες που μπορούν να τροποποιήσουν την κατάσταση των ταμειακών διαθεσίμων της τράπεζας όσον αφορά την παροχή πίστωσης. Οι διάφοροι παράγοντες είναι ωστόσο δύσκολο να προβλεφτούν γι' αυτό και τα πιστωτικά ιδρύματα προβαίνουν σε αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας για κάθε δανειζόμενο προκειμένου να εξακριβώσουν την ικανότητα αποπληρωμής κάθε δανείου.

2.2 Συστήματα Αξιολόγησης της Πιστοληπτικής Ικανότητας

Ο πιστωτικός κίνδυνος είναι άμεσα συνδεδεμένος με τη φύση των δραστηριοτήτων μιας τράπεζας και μπορεί να δημιουργήσει σημαντικές ζημιές και επιδείνωση των οικονομικών της μεγεθών και, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, να

υπάρξει πρόβλημα για την ίδια την ύπαρξή της. Το παράδοξο είναι ότι ο πιο θεμελιώδης κίνδυνος της τραπεζικής λειτουργίας είναι δύσκολο να ποσοτικοποιηθεί επαρκώς. Στη διεθνή βιβλιογραφία τα τελευταία χρόνια άρχισαν να εμφανίζονται ολοκληρωμένα υποδείγματα μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου. Οι προσεγγίσεις στην μέτρηση του πιστωτικού κινδύνου είναι πολλών ειδών, διακρίνονται σε παραδοσιακές, μοντέρνες και υβριδικές. Ακόμα διακρίνονται ανάλογα με τον πιστούχο και το μέγεθος του. Μια άλλη διάκριση είναι τα ποιοτικά και τα ποσοτικά υποδείγματα.

Οι παραδοσιακές προσεγγίσεις είναι τα εξειδικευμένα συστήματα 5 Cs-character (Character, Capital, Capacity, Collateral Conditions) και τα νευρωνικά δίκτυα, τα γραμμικά μοντέλα πιθανοτήτων που χρησιμοποιούν στοιχεία όπως χρηματοοικονομικούς δείκτες, ως δεδομένα σε ένα μοντέλο για να εξηγήσουν το ιστορικό αποπληρωμής παλαιότερων δανείων και τα logit μοντέλα με την παρομοίωση των μοντέλων με τις πιθανότητες επαλήθευσης των υποθέσεων. Ακόμη τα γραμμικά μοντέλα διαχωρισμού ή z-score models 5 μεταβλητών, που διακρίνουν τους πελάτες σε κατηγορίες ανάλογα με την πιθανότητα αθέτησης των πληρωμών. Όσο υψηλότερη είναι η τιμή του Z, τόσο χαμηλότερη είναι η κατάταξη της εταιρίας με βάση την πιθανότητα εμφάνισης πιστωτικού κινδύνου. (Saunders, Allen, 2003)) Ένα πρόβλημα όμως είναι ότι τα μοντέλα αυτά διαχωρίζουν τη συμπεριφορά των πελατών σε δύο ακραίες κατηγορίες: «καλά» και «κακά» δάνεια. Ακόμα αγνοούν κάποιες σημαντικές, αλλά δύσκολες στον προσδιορισμό, μεταβλητές, που μπορεί να παίζουν κάποιο σημαντικό ρόλο στην απόφαση για χορήγηση του δανείου (π.χ. φήμη και μακροπρόθεσμες σχέσεις πιστωτή και πιστούχου), είναι δηλαδή περισσότερο ποσοτικά και δεν θα ασχοληθούμε με περαιτέρω λεπτομέρειες. Για την κάλυψη των

αδυναμιών αυτών αναπτύχθηκαν τα μοντέρνα μοντέλα χωρίς όμως να λείπουν οι αδυναμίες λόγω της πολυπλοκότητας της πρόβλεψης αυτού του είδους του κινδύνου (Gallatti, (2003)).

Τα μοντέρνα υποδείγματα βασίζονται περισσότερο στη χρηματοοικονομική θεωρία για την τιμολόγηση των περιουσιακών στοιχείων. Το υπόδειγμα CreditMetrics εισήχθη μόλις στα τέλη του 20ου αιώνα, το 1997 συγκεκριμένα, από την χρηματοοικονομική εταιρία J.P. Morgan και εκτιμά το ποσό που θα χάσει η τράπεζα από τα δάνειά της σε περίπτωση χειροτέρευσης της οικονομικής κατάστασης κατά το επόμενο χρονικό διάστημα. χρησιμοποιώντας την πιστοληπτική διαβάθμιση του δανειολήπτη, την πιθανότητα μεταβολής της διαβάθμισης κατά τη διάρκεια του επόμενου έτους, τα ποσοστά ανάκτησης των δανείων που έχουν πτωχεύσει και την διαφορά επιτοκίων, μπορούμε να υπολογίσουμε μια υποθετική τρέχουσα αξία και τυπική απόκλιση των δανείων και συνεπώς να εκτιμήσουμε την αξία που βρίσκεται σε κίνδυνο (Value at Risk - VaR). Ωστόσο είχε πολλές αδυναμίες οι οποίες ξεπεράστηκαν από το μοντέλο της KMV. (Crouchy et al.(2000))

Στη δομική προσέγγιση θεωρητικών δικαιωμάτων του Merton το 1974 χρησιμοποιούνται υποδείγματα που καθορίζουν την οικονομική διαδικασία αθέτησης, ώστε να εκτιμηθούν δείκτες στοχαστικού κινδύνου. Η εταιρία KMV το 1995 με βάση το μοντέλο του Merton ανέπτυξε το δικό της υπόδειγμα πρόβλεψης αθέτησης και στην συνέχεια εξαγοράστηκε από την γνωστή Moody's αναπτύσσοντας τα πλέον χρηστικά μοντέλα RiskCalc και Risk Analyst.

Το Credit Boston Swiss Model χρησιμοποιεί τη μεθοδολογία της λεγόμενης αναλογιστική θεωρίας (Actuarial Theory) όπου οι αθετήσεις πληρωμών θεωρούνται σαν αποτελέσματα ενός τυχαίου στατιστικού πειράματος και στο υπόδειγμα

CreditRisk+ η πιθανότητα αθέτησης μοντελοποιείται σαν μια συνεχή μεταβλητή που έχει μια κατανομή πιθανότητας. Τα μοντέλα αυτά βρήκαν εφαρμογή κυρίως σε ομολογιακά δάνεια και δάνεια μεγάλων επιχειρήσεων δεν εξέταζαν όμως ποιοτικά κριτήρια σε βάθος (Sevigny and Renault (2004)). Μια ακόμα κατάταξη ανάλογα με την χρήση απεικονίζεται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 2.1 Υποδείγματα μέτρησης και εκτίμησης πιστωτικού κινδύνου

Υποδείγματα μέτρησης και εκτίμησης πιστωτικού κινδύνου	
Δάνεια μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων	Ομόλογα και δάνεια μεγάλων επιχειρήσεων
Credit και Behavioural scoring	KMV Model
Altman Z-score	Credit Boston Swiss Model
Profit scoring	CreditMetrics

Στα υβριδικά υποδείγματα έχουμε τον συνδυασμό credit scoring και behavioural scoring για τις μικρές επιχειρήσεις και το πλέον αξιόπιστο λογισμικό Moody's Risk Analyst για τις μεγάλες επιχειρήσεις, όπου συνδυάζονται ποιοτικές και ποσοτικές προσεγγίσεις υποδειγμάτων πιστωτικού κινδύνου. Ειδικότερα για το Moody's Risk Analysis χρησιμοποιώντας στοιχεία από προϋπάρχοντα υποδείγματα και εξατομικευμένη παραμετροποίηση ανάλογα με το σκοπό χρήσης και τις ανάγκες του κάθε πελάτη, οι προγραμματιστές της Moody's χρησιμοποιώντας βάσεις δεδομένων πιστωτικής έρευνας κατά περιοχές και χώρες, κατασκεύασαν το βέλτιστο υπόδειγμα για την πρόβλεψη αθέτησης.

2.3 Αξιολόγηση Μικρών και Μεσαίων Επιχειρήσεων

Σε αυτήν την κατηγορία αξιολόγησης υπάγονται στην τραπεζική πρακτική οι ατομικές επιχειρήσεις, οι ελεύθεροι επαγγελματίες, οι μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις με όρια χρηματοδότησης έως το ποσό των 5.000.000 Ευρώ και κύκλο εργασιών έως των 30 εκ. Ευρώ. Σε κάθε άλλη περίπτωση η αξιολόγηση γίνεται από το πρόγραμμα MRA όπως θα δούμε στην συνέχεια, επίσης και όσες εταιρίες ανεξαρτήτως ορίων έχουν βιβλία Γ' κατηγορίας ή τηρούν καταστάσεις βάσει των ΔΠΧΠ διαβαθμίζονται με το πρόγραμμα της Moody's. Μια διάκριση που υπάρχει συνήθως στις ελληνικές τράπεζες είναι ότι η διαβάθμιση για επιχειρήσεις που τηρούν βιβλία Α' ή Β' κατηγορίας, πολύ μικρές επιχειρήσεις και ελεύθερους επαγγελματίες με κύκλο εργασιών έως 2,5 εκ. και όριο χρηματοδότησης έως 150.000 ευρώ περίπου γίνεται από καταστήματα του δικτύου, διαφορετικά σε κάθε άλλη περίπτωση όλα τα στοιχεία και οι πληροφορίες διαβιβάζονται σε κεντρική υπηρεσία όπου γίνεται εκεί σε μεγαλύτερο βάθος η απαραίτητη αξιολόγηση. Επιπλέον η διερεύνηση και ανάλυση των οικονομικών στοιχείων επιχειρήσεων που τηρούν λογιστικά βιβλία Γ' κατηγορίας γίνεται με την τεχνική της πιστωτικής ανάλυσης (credit analysis), η οποία βασίζεται στη διαχρονική εξέλιξη και αξιολόγηση των οικονομικών μεγεθών.

2.3.1 Credit Scoring

Τα μοντέλα βαθμολόγησης φερεγγυότητας (credit scoring models) είναι ποσοτικά μοντέλα που χρησιμοποιούν παρατηρούμενα χαρακτηριστικά του δανειζόμενου είτε για να προσδιορίσουν έναν αριθμό (score) που δείχνει την πιθανότητα αθέτησης των

πληρωμών είτε για να κατατάξουν τους δανειζόμενους σε διαφορετικές κατηγορίες ανάλογα με την πιστοληπτική τους φερεγγυότητα. Επιλέγοντας και συνδυάζοντας διαφορετικά οικονομικά και χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά των δανειζόμενων, η διοίκηση του πιστωτικού ιδρύματος είναι σε θέση να:

- στοιχειοθετήσει ποσοτικά ποιοι παράγοντες είναι σημαντικοί στην ερμηνεία του πιστωτικού κινδύνου,
- αξιολογήσει το σχετικό βαθμό ή την σημασία αυτών των παραγόντων, να βελτιώσει την τιμολόγηση του πιστωτικού κινδύνου,
- απορρίψει μη φερέγγυους δανειστές και να είναι σε θέση να υπολογίσει προβλέψεις που μπορούν να απαιτηθούν σε αναμενόμενες μελλοντικές δανειακές απώλειες (Mester (1997)).

Για να χρησιμοποιήσει τα μοντέλα βαθμολόγησης φερεγγυότητας, η διοίκηση πρέπει να διακρίνει τους οικονομικούς και χρηματοοικονομικούς δείκτες προσδιορισμού του κινδύνου. Για τα δάνεια προς τις επιχειρήσεις, τα βασικά χαρακτηριστικά σχετίζονται με πληροφορίες που βασίζονται στις ταμειακές ροές και τους χρηματοοικονομικούς δείκτες, όπως π.χ. η χρηματοοικονομική μόχλευση της επιχείρησης. Μετά την αναγνώριση των στοιχείων, μία στατιστική τεχνική ποσοτικοποιεί την πιθανότητα πιστωτικού κινδύνου ή διακρίνει τους πελάτες ανάλογα με την φερεγγυότητά τους (Schreiner (2000)).

Τα συστήματα Credit Scoring μας δίνουν τη δυνατότητα να υπολογίσουμε την πιθανότητα ένας οφειλέτης να μην εξοφλήσει εγκαίρως τις υποχρεώσεις του. Η γνώση αυτής της πιθανότητας διευκολύνει αρκετά και καθιστά ορθολογική τη διαδικασία χορήγησης πιστώσεων κάθε είδους. Οι μέθοδοι αναπτύχθηκαν αρχικά

στις Η.Π.Α. και σήμερα εφαρμόζονται ευρύτατα σε πολλές ανεπτυγμένες οικονομίες. Το Credit Scoring χρησιμοποιείται σε όλες τις δραστηριότητες που σχετίζονται με την παροχή πίστης από τράπεζες, χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς και αξιοποιείται για την αξιολόγηση του πιστωτικού κινδύνου που συνεπάγεται η παροχή ενός ευρέως φάσματος προϊόντων και υπηρεσιών, όπως τα δάνεια, οι πιστωτικές κάρτες και οι λογαριασμοί επιταγών. Μετά την πολύχρονη επιτυχημένη εφαρμογή του σε πιστώσεις καταναλωτικού χαρακτήρα, το Credit Scoring άρχισε να χρησιμοποιείται και για την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας επιχειρήσεων που ζητούν δανειοδοτήσεις από το τραπεζικό σύστημα. Το Credit Scoring είναι ένα συνεπές, ακριβές και ισχυρό εργαλείο αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας.

Ένα καλά σχεδιασμένο σύστημα Credit Scoring υπολογίζει το επίπεδο του κινδύνου, μειώνει την υποκειμενικότητα των πιστοδοτικών αποφάσεων και βοηθά έτσι τους πιστωτές να βελτιώσουν την αποδοτικότητα των δραστηριοτήτων τους. Λόγω των ειδικών απαιτήσεων των σύγχρονων, πολύπλοκων επιχειρηματικών λειτουργιών εκτός από τον έλεγχο των συμπληρωμένων αιτήσεων για την αποδοχή ή απόρριψη των υποψηφίων πελατών, χρησιμοποιείται και για την οργάνωση δραστηριοτήτων όπως: ο προσδιορισμός ελκυστικών τμημάτων της πελατείας και ο καθορισμός ενδεδειγμένων στρατηγικών προσέλκυσής τους, η παρακολούθηση της εξέλιξης της συμπεριφοράς των πελατών για να διαπιστωθεί η αξιοπιστία του συστήματος Credit Scoring και να αναπτυχθούν στρατηγικές διαφοροποιημένης αντιμετώπισης διαφορετικών ομάδων και ακόμα για απαιτούμενες δραστηριότητες για την είσπραξη των οφειλομένων ποσών καθώς και οι ενέργειες προσφυγής στα δικαστήρια, αν οι ανωτέρω ενέργειες δεν έχουν.

Η ανάπτυξη ενός συστήματος Credit Scoring αποσκοπεί στη λύση του προβλήματος να αξιολογηθεί η πιστοληπτική ικανότητα κάθε υποψήφιου πελάτη με βάση τις πληροφορίες που μπορούν να αντληθούν για αυτόν κατά το χρόνο που καταθέτει την αίτησή του. Το πρόβλημα έγκειται ουσιαστικά στην πρόβλεψη της μελλοντικής συμπεριφοράς μιας ομάδας πελατών που έχουν συγκεκριμένα κοινά χαρακτηριστικά, με βάση τη συμπεριφορά που επέδειξαν κατά το παρελθόν αντίστοιχες ομάδες πελατών με παρόμοια χαρακτηριστικά.

2.3.2 Στρατηγικές απόρριψης και βελτίωση του Credit Scoring

Στα περισσότερα συστήματα Credit Scoring η τελική βαθμολογία (score) του υποψηφίου πελάτη διαμορφώνεται έτσι ώστε να προοιωνίζει την "ποιότητα" της στατιστικά αναμενόμενης συμπεριφοράς του: Όσο μεγαλύτερο είναι το score του, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα να είναι "καλός". Οι στρατηγικές απόρριψης υποψηφίων πελατών με βάση το score τους μπορούν να διευρυνθούν με την από κοινού εξέταση του ποσοστού των "κακών" πελατών και του ποσοστού απόρριψης.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι στατιστικές μέθοδοι λήψης αποφάσεων ενέχουν τον κίνδυνο λάθους, σκοπός μας είναι να θέσουμε το score απόρριψης σε τέτοιο επίπεδο ώστε να έχουμε μικρό ποσοστό απόρριψης χωρίς, ωστόσο, να αυξηθεί πολύ το ποσοστό των "κακών" πελατών που θα γίνουν αποδεκτοί. Κατά τη διαδικασία επαναπροσδιορισμού του score απόρριψης πρέπει να αξιοποιηθεί η αυξανόμενη εμπειρία και να ληφθεί μέριμνα ώστε να γίνονται δεκτοί οι πελάτες που μέχρι πρότινος θα απορρίπτονταν, αλλά που αποδεικνύεται εμπειρικά ότι έχουν υψηλή

πιστοληπτική ικανότητα. Ταυτόχρονα πρέπει να καταβληθεί ιδιαίτερη προσοχή ώστε να απορρίπτονται οι πελάτες που, ενώ κατά το παρελθόν είχαν μεγάλο score τα νέα δεδομένα δείχνουν ότι έχουν χαρακτηριστικά που προοιωνίζουν μεγάλο πιστωτικό κίνδυνο.

Η βελτίωση του αναπτυσσόμενου Credit Scoring προϋποθέτει τη συστηματική παρακολούθηση της εξέλιξης των λογαριασμών των πελατών που έχουν γίνει αποδεκτοί, ώστε να ανακαλυφθούν τυχόν προβλεπτικές αδυναμίες του συστήματος με στόχο την αναπροσαρμογή του. Σημαντικό όφελος από τη χρήση του Credit Scoring είναι και η αύξηση του διαχειριστικού ελέγχου που οφείλεται στη στατιστική εκτίμηση όχι μόνο του κινδύνου αλλά και του όγκου των παρεχομένων πιστώσεων, γεγονός που εξασφαλίζει ότι η εφαρμογή της διαχειριστικής πολιτικής δεν στηρίζεται σε υποκειμενικές ερμηνείες (Schreiner (2000)). Επιπλέον, η εφαρμογή συστημάτων Credit Scoring έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των επισφαλειών με ταυτόχρονη διατήρηση ή και αύξηση του όγκου των παρεχομένων πιστώσεων.

Η ανάπτυξη ενός καλά δομημένου συστήματος Credit Scoring είναι μια δύσκολη και δαπανηρή διαδικασία που απαιτεί από την ενδιαφερόμενη επιχείρηση σημαντική επένδυση χρόνου και εξειδικευμένης εργασίας. Η διαδικασία είναι σύνθετη και αποτελείται από πολλά στάδια, με σημαντικότερο αυτό που σχετίζεται με το σαφή καθορισμό των επιχειρηματικών στόχων και τη μελέτη της διάρθρωσης του περιβάλλοντος εντός του οποίου θα λειτουργήσει το σύστημα Credit Scoring. Τα υπόλοιπα στάδια αυτής της διαδικασίας σχετίζονται με τον έλεγχο της αξιοπιστίας του καθώς και της ποιότητας της υπάρχουσας πελατείας.

2.3.3 Behavioural Scoring

Οι χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν και το ακόλουθο σημαντικό πρόβλημα: Πώς μπορούν να ελεγχθούν οι υπάρχοντες πελάτες με βάση όλη την πληροφορία που είναι διαθέσιμη; Η λύση αυτού του προβλήματος προκύπτει από τη χρησιμοποίηση ειδικών τεχνικών που αποτελούν το λεγόμενο Behavioural Scoring. Σκοπός του είναι η αξιολόγηση της συμπεριφοράς των ήδη υπαρχόντων πελατών με στόχο την επιπλέον ανάπτυξη των σχέσεων επιχείρησης – πελατών ώστε να μεγιστοποιηθεί η ικανοποίηση της πελατείας με τη διαφοροποίηση των προϊόντων και υπηρεσιών που προσφέρονται στους καλύτερους πελάτες και επίσης να επιτευχθούν οι στρατηγικοί στόχοι της επιχείρησης.

Το Behavioural Scoring χρησιμοποιεί παρελθούσες πληροφορίες για την εξέλιξη των λογαριασμών των ήδη υπαρχόντων πελατών για 12μηνη περίοδο και η ανάπτυξή του στηρίζεται συνήθως σε διαφορετικά χαρακτηριστικά από αυτά που χρησιμοποιούνται για το απλό Credit Scoring. Το είδος των χρηματοδοτούμενων δαπανών του εξεταζόμενου πελάτη και το ιστορικό εξόφλησης του λογαριασμού του είναι τις περισσότερες φορές δύο από τα χαρακτηριστικά με τη μεγαλύτερη ικανότητα πρόβλεψης της μελλοντικής συμπεριφοράς του. Χρησιμοποιώντας το Behavioural Scoring η ενδιαφερόμενη επιχείρηση μπορεί να αξιολογεί τους υπάρχοντες πελάτες της σε τακτά χρονικά διαστήματα ή και οποτεδήποτε η διοίκησή κρίνει σκόπιμη μια τέτοια αξιολόγηση. Το score των πελατών, δηλαδή η αξιολόγηση του κινδύνου που κάθε συγκεκριμένος πελάτης αντιπροσωπεύει, χρησιμοποιείται ως ένδειξη βάσει της οποίας μπορεί να διαφοροποιηθεί η αντιμετώπιση διαφόρων κατηγοριών πελατών, ανάλογα με τον πιστωτικό κίνδυνο που αντιστοιχεί στην καθεμιά κατηγορία. Το Behavioural Scoring χρησιμοποιείται και για να

αξιολογηθούν οι διάφορες δραστηριότητες της επιχείρησης, έτσι ώστε να καταστεί δυνατός ο διαρκής έλεγχος της αποτελεσματικότητας των στρατηγικών προγραμμάτων της και η βελτίωσή τους (Muolo (1995)).

2.3.4 Πρακτική εφαρμογή

Τα συστήματα που χρησιμοποιούν οι ελληνικές τράπεζες τα οποία αξιολογούν την πιστοληπτική ικανότητα των πελατών εμφανίζουν μια βαθμολογία δίνοντας συγκεκριμένους πόντους σε κάθε χαρακτηριστικό του δανειολήπτη. Τα πλεονεκτήματα ενός τέτοιου συστήματος είναι ότι όλοι οι αιτούντες αξιολογούνται με τον ίδιο τρόπο και έτσι με αυτήν την ομαδοποίηση μειώνεται η ανάγκη των υπευθύνων να κάνουν κρίσεις ρουτίνας για την χορήγηση δανείων. Το σοβαρότερο ίσως πρόβλημα του συστήματος είναι ότι δεν υπάρχει κάποια «σωστή» βαθμολογία. Ανεξάρτητα από το ποια είναι η βαθμολογία στην οποία η τράπεζα στηρίζεται για να απορρίψει ή να εξετάσει τις αιτήσεις δανείων, πάντοτε θα υπάρχουν «καλά» δάνεια τα οποία απορρίπτονται και «κακά» δάνεια τα οποία γίνονται αποδεκτά. Προς αποφυγή του προβλήματος αυτού οι τράπεζες ορίζουν ένα εύρος βαθμολογίας εντός της οποίας οι αιτήσεις εξετάζονται περαιτέρω.

Οι ονομασίες που έχουν δοθεί σε επιμέρους μοντέλα διαφέρουν από τράπεζα σε τράπεζα όμως η βάση τους είναι το Credit Scoring όπως αναλύσαμε παραπάνω. Οι τράπεζες αναπτύσσουν δικά τους υποδείγματα με εξειδικευμένες παραμέτρους διότι υπάρχουν διαφορές στους επιχειρησιακούς στόχους και τις στρατηγικές που έχει η καθεμία απέναντι στην ανάληψη του πιστωτικού κίνδυνου. Ακόμη η χρησιμοποίηση ενός πιο λεπτομερειακού και ακριβότερου μοντέλου δεν είναι εφικτή για όλους διότι

πέρα από τα λίγα στοιχεία που έχουν οι μικρές εταιρίες και χρονικά, επειδή οι διαβαθμίσεις αυτής της κατηγορίας γίνονται από τα καταστήματα του δικτύου και όχι κεντρικά από κάποια Διεύθυνση.

Η διερεύνηση και ανάλυση των οικονομικών στοιχείων επιχειρήσεων που τηρούν λογιστικά βιβλία Α' και Β' κατηγορίας (και δεν έχουν υποχρέωση δημοσιοποίησης στοιχείων, δηλαδή το 94,1% των εταιριών που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα) γίνεται από την εξέταση των τριών τελευταίων δηλώσεων Ε3 και των διαθέσιμων περιοδικών δηλώσεων Φ.Π.Α. τρέχοντος και προηγούμενου έτους. Σε όλες τις περιπτώσεις θα εξετασθούν και αρκετά υποκειμενικά στοιχεία όπως:

- ο χαρακτήρας,
- η ικανότητα αποπληρωμής,
- η καθαρή θέση και
- οι εγγυήσεις.

Το λογισμικό που κάνει την διαβάθμιση εξετάζει κάποια στοιχεία για την εταιρία και το περιβάλλον, όπως νομική μορφή, κίνδυνος κλάδου ανάλογα με το επάγγελμα σε περίπτωση ατομικής επιχείρησης και αντικείμενο εργασιών για τις υπόλοιπες νομικές μορφές. Αναλόγως εμφανίζεται αυτόματα η εκτίμηση της τράπεζας για τον σχετικό κλάδο και επάγγελμα, η οποία εξαρτάται από προηγούμενα δεδομένα της κάθε τράπεζας σχετικά τις καθυστερήσεις άνω των 90 ημερών. Έπειτα βάσει των διαθέσιμων πληροφοριών εκτιμούμε τον βαθμό επηρεασμού και την κατάσταση ανταγωνισμού. Στην συνέχεια εισάγουμε οικονομικά στοιχεία όπως κατηγορία βιβλίων, κύκλο εργασιών, τραπεζικός δανεισμός (δάνεια και Leasing), ίδια κεφάλαια, σύνολο ενεργητικού.

Για τον κύκλο εργασιών τα στοιχεία πρέπει να αφορούν οικονομικά κλεισμένες χρήσεις και η καταχώρηση γίνεται από την πιο πρόσφατη προς την παλαιότερη. Οι μικρές επιχειρήσεις έχει παρατηρηθεί ότι παρουσιάζουν αυξημένο κίνδυνο καθυστερήσεων σε σχέση με τις μεγαλύτερες, συνεπώς το μέγεθος των πωλήσεων της τελευταίας χρήσης αποτελεί σημαντικό παράγοντα καθορισμού του μεγέθους της επιχείρησης. Για τον τραπεζικό δανεισμό πρέπει τα στοιχεία να αφορούν το σύνολο του δανεισμού ως συνολική ετήσια υποχρέωση. Πρέπει να περιλαμβάνονται τα δάνεια τακτής λήξης άλλα και οι ανακυκλούμενες πιστώσεις ώστε να γίνεται καταγραφή των συνολικά απασχολούμενων κεφαλαίων και ακόμη σε περίπτωση ατομικής επιχείρησης να υπολογίζονται τα στεγαστικά δάνεια. Στη συνέχεια ακολουθούν ποιοτικά στοιχεία όπως:

- έτη λειτουργίας στον ίδιο κλάδο,
- συγκέντρωση πελατείας,
- ύπαρξη επενδυτικού προγράμματος,
- ομαλότητα κίνησης λογαριασμών όψεως,
- προβλήματα ρευστότητας σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις,
- πρόσφατες ζημιές από φυσικά φαινόμενα,
- σημεία κινδύνου,
- ενδείξεις αδυναμίας πληρωμής τόκων πιστωτικό ιστορικό,
- ύπαρξη εξαγωγών,
- δυσμενή στοιχεία,
- καταλληλότητα κτιρίων και εξοπλισμού και
- μονιμότητα ή εποχικότητα προσωπικού.

Όσον αφορά την συγκέντρωση πελατείας αποτυπώνεται ο βαθμός συγκέντρωσης του κύριου όγκου των πωλήσεων σε συγκεκριμένο αριθμό πελατών. Έχει

παρατηρηθεί ότι σημαντικός κίνδυνος καθυστερήσεων σε επιχειρήσεις που εξαρτούν μεγάλο μέρος των πωλήσεων τους από περιορισμένο αριθμό πελατών. Επίσης αίτηση για χρηματοδότηση τη στιγμή που ένα επενδυτικό πρόγραμμα βρίσκεται σε εξέλιξη σηματοδοτεί πιθανά προβλήματα ρευστότητας. Η μη ομαλή κίνηση λογαριασμών όψεως με μεγάλες διακυμάνσεις σε σχέση με τα συνήθη υπόλοιπα τους, η ύπαρξη χρεωστικών υπολοίπων σε λογαριασμούς χωρίς δυνατότητα υπεραναλήψεως μηνύματα του συστήματος χρηματοδοτήσεων για ανεπαρκές υπόλοιπο λογαριασμό όψεως και επιταγών προς σφράγιση, καταδεικνύουν πρόβλημα ρευστότητας. Άλλα σημεία κινδύνου που θέλουν ιδιαίτερη προσοχή είναι η διαρροή επιχειρηματικών κεφαλαίων σε εξωεπιχειρηματικές δραστηριότητες, σοβαρές νομικές ή φορολογικές παραβάσεις που ενδεχόμενα μπορούν να απειλήσουν την εύρυθμη λειτουργία της εταιρίας και ανέλεγκτες πάνω από τρία χρόνια φορολογικά χρήσεις. Στα δυσμενή εντοπίζουμε ακάλυπτες επιταγές οι οποίες ακολουθούνται από διαταγές πληρωμής και δυσμενή των φορέων. Επιπλέον, δεν πρέπει να διαχωρίζουμε τα δυσμενή με το αν έχουν ταχτοποιηθεί ή όχι αφού πολλές φορές η τακτοποίηση τους γίνεται είτε με νέο δανεισμό είτε ακόμα χειρότερα με εξωτραπεζικό δανεισμό.

Τέλος εισάγουμε στοιχεία για τους φορείς και την διοίκηση, έτη εμπειρίας φορέων, προσωπική περιουσία η οποία αποτελεί ένδειξη διαθεσιμότητας κεφαλαίων που θα μπορούσαν να καλύψουν προβλήματα ρευστότητας του πελάτη, πιστωτικό ιστορικό φορέων ανάλογα με την ομαλότητα αποπληρωμής των υποχρεώσεων χωρίς ληξιπρόθεσμες όφειλες, προθυμία προσκόμισης στοιχείων, ύπαρξη οργανογράμματος. Όπως βλέπουμε υπάρχουν πολλά ποιοτικά στοιχεία και πρέπει να σταθούμε στην ικανότητα, την κριτική ικανότητα, την οξυδέρκεια και την εμπειρία

του αναλυτή-στελέχους της τράπεζας που θα κάνει την ανάλυση λόγω των πολλών υποκειμενικών κριτηρίων που λαμβάνονται υπόψιν.

Ως πιστοληπτική ικανότητα, όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, ορίζεται η ικανότητα των επιχειρήσεων να ανταποκρίνονται στις δανειακές τους υποχρεώσεις. Η ικανότητα αυτή προκύπτει από αυτήν την αξιολόγηση των χαρακτηριστικών των επιχειρήσεων οι οποίες εξετάζονται και αποτυπώνεται συνήθως σε εξαβαθμια κλίμακα. Πρόκειται για την διευρυμένη κλίμακα αλλά σε συντετμημένη εκδοχή με διαβαθμίσεις της μορφής AA, A BB, B, ΓΓ, Γ και μια κατηγορία για τις απορρίψεις. Σε κάθε ζώνη της κλίμακας αντιστοιχεί συγκεκριμένη πιθανότητα εμφάνισης ασυνέπειας.

Η πιστωτική διαβάθμιση της εξεταζόμενης επιχείρησης επηρεάζεται θετικά όταν μια σειρά συγκεκριμένων ποιοτικών και ποσοτικών χαρακτηριστικών βελτιώνονται και αρνητικά όταν τα παραπάνω χαρακτηριστικά ή οι συνδυασμοί τους επιδεινώνονται. Τέτοια χαρακτηριστικά μπορεί να είναι οικονομικά στοιχεία όπως λογαριασμοί από τους ισολογισμούς αλλά και ποιοτικά χαρακτηριστικά όπως ο αριθμός των απασχολούμενων, οι εισαγωγές, οι εξαγωγές και οι αντιπροσωπευόμενοι οίκοι.

Τα συστήματα αυτά μέσω της ΠΔΤΕ 2589/20.08.2007 ενσωματώνουν πλέον την ευρωπαϊκή Οδηγία από την Επιτροπή Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Εποπτείας για την πιστοποίηση τους. Έπειτα από αυτήν την Οδηγία δίνουν έμφαση στην δανειακή επιβάρυνση και την συναλλακτική συμπεριφορά. Πριν από την οδηγία αυτή δεν χρησιμοποιούνταν δείκτης που να αξιολογεί την δανειακή επιβάρυνση. Στο νέο μοντέλο προστίθεται με αυξημένη βαρύτητα ο αριθμοδείκτης Συνολικός Δανεισμός (Τράπεζες και Leasing) προς Πωλησεις αυξάνοντας την προβλεπτική δύναμη του μοντέλου. Ακόμη γίνεται προσπάθεια να ελαχιστοποιηθούν οι μη επικαιροποιημένες

διαβαθμίσεις και οι πιστούχοι δίχως διαβάθμιση για τον λόγο ότι έτσι θα απαιτούνταν μεγαλύτερα εποπτικά κεφάλαια όπως εξετάσαμε παραπάνω. Πλέον είναι αυξημένη και η βαρύτητα σε κριτήρια συναλλακτικής συμπεριφοράς όπως τα δυσμενή στοιχεία των φορέων και των μετόχων των επιχειρήσεων καθώς και την εκτίμηση για την αδυναμία πληρωμής τόκων.

Τα οικονομικά στοιχεία αποτελέσαν προβληματική ομάδα κριτηρίων καθώς το ελληνικό φορολογικό σύστημα αλλά και η έλλειψη έλεγχου κατά την υποβολή τους από αρμόδια όργανα τα καθιστούν μη αξιόπιστα. Αυξημένη βαρύτητα επίσης έχουν η μεταβολή των πωλήσεων ο συνολικός δανεισμός προς πωλησεις, οι καθυστερήσεις προς πωλησεις, τα έτη συνεργασίας, το πιστωτικό ιστορικό των φορέων και το πιστωτικό ιστορικό της επιχείρησης, οι εξαγωγές, ο ανταγωνισμός, η διάδοχος κατάσταση.

2.4 Αξιολόγηση Μεγάλων Επιχειρήσεων

Ως μεγάλη εταιρία νοείται μια επιχείρηση που ζητά δάνειο που έχει επιχειρηματικό σκοπό χρηματοδότησης άνω των 5.000.000 ευρώ ή κύκλο εργασιών πάνω από 2,5 εκατομμύρια ευρώ. Αναλύοντας την πιστοληπτική ικανότητα του υποψηφίου δανειολήπτη, η πρώτη ερώτηση είναι από που θα προέλθουν τα δεδομένα για την αξιολόγηση της αίτησης του δανείου. Τα δεδομένα θα πρέπει να είναι ακριβή και να αντικατοπτρίζουν την τρέχουσα κατάσταση της επιχείρησης. Η αξιολόγηση αρχίζει μετά την πλήρωση του φακέλου που έχει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες. Στην αίτηση του δανείου, ο υποψήφιος δανειολήπτης παρέχει πληροφορίες οι οποίες

είναι χρήσιμες στην ανάλυση. Η αίτηση του δανείου θα πρέπει να περιλαμβάνει, το ποσό του δανείου που χρειάζεται, τον σκοπό του δανείου, την αναμενόμενη πηγή των κεφαλαίων για την αποπληρωμή του δανείου, εγγυήσεις, ιστορικά δεδομένα της οικονομικής κατάστασης του δανειολήπτη.

Για την αξιολόγηση του χαρακτήρα της επιχείρησης, η τράπεζα θα πρέπει να εξετάσει την πρακτική που έχει ακολουθήσει η επιχείρηση στο παρελθόν για την αποπληρωμή των δανείων της. Η ικανότητα πληρωμής, τα ίδια κεφάλαια και οι εγγυήσεις θα αξιολογηθούν από τις διάφορες οικονομικές καταστάσεις του πελάτη. Η αξιολόγηση των συνθηκών θα πρέπει να λάβει υπόψη το οικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργεί η επιχείρηση.

Οι μεγάλες ελληνικές τράπεζες χρησιμοποιούν τις αξιολογήσεις των εταιρειών Moody`s Investors Service, Standard & Poor`s Ratings Services και Fitch Ratings, οι οποίες έχουν αναγνωρισθεί από την Τράπεζα της Ελλάδος ως επιλέξιμοι Εξωτερικοί Οργανισμοί Πιστοληπτικής Αξιολογήσεως (Ε.Ο.Π.Α.) για τη χρήση των πιστοληπτικών αξιολογήσεών τους από τα πιστωτικά ιδρύματα με σκοπό τον υπολογισμό κεφαλαιακών απαιτήσεων (Απόφαση 250 / 25.9.2007). Οι πιστοληπτικές αξιολογήσεις των αναγνωρισμένων Ε.Ο.Π.Α (credit rating agencies) αντιστοιχίζονται σε βαθμίδες πιστωτικής ποιότητας. Αυτές αξιολογούν την πιστοληπτική ικανότητα εταιρειών ακόμη και κρατών προσφέροντας ενημερωμένες βαθμολογίες για διάφορες κατηγορίες χρέους μιας εταιρίας. Στη συνέχεια, οι βαθμίδες πιστωτικής ποιότητας αντιστοιχίζονται για κάθε άνοιγμα σύμφωνα με την διευρυμένη διαβάθμιση που χρησιμοποιούν οι ελληνικές τράπεζες. Οι μεγάλες ελληνικές τράπεζες χρησιμοποιούν κυρίως το λογισμικό της Moody`s για να κάνουν τις δίκες τους αξιολογήσεις το οποίο

είναι το πιο αξιόπιστο αλλά και το πιο ακριβό λόγω και της παραμετροποίησης του για την ελληνική αγορά.

2.4.1 Το υπόδειγμα KMV MRA της Moody`s

Το υπόδειγμα του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος για τη μέτρηση του κινδύνου μιας επιχείρησης να αθετήσει τις υποχρεώσεις της, χρησιμοποιείται από εξουσιοδοτημένα στελέχη επιχειρηματικών κέντρων και διευθύνσεων και με ιεράρχηση των δικαιωμάτων χρήσης. Είναι ένα πανάκριβο αλλά φιλικό και αξιόπιστο πρόγραμμα που λαμβάνοντας υπόψη τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά στοιχεία μπορεί να αξιολογήσει μια επιχείρηση.

Αρχικά όπως και για τα προηγούμενα συστήματα που αναλύσαμε, εισάγουμε στο σύστημα δεδομένα για την λειτουργία της επιχείρησης, όπως:

- *πλήρη στοιχεία,*
- *έτος ίδρυσης,*
- *οικονομικά στοιχεία,*
- *θέση και συνθήκες στην αγορά,*
- *σταθερότητα πελατών,*
- *περιοχή δραστηριοτήτων,*
- *ανταγωνιστική υπεροχή,*
- *απειλές από υποκατάστατα.*

Έπειτα δεδομένα για την ρευστότητα όπως:

- *ποιότητα πελατών,*
- *λογιστικούς κινδύνους,*

- *βαθμό αξιοπιστίας της απογραφής,*
- *συγκέντρωση πελατών,*
- *πιστωτική πολιτική, και*
- *ρευστότητα αποθεμάτων.*

Ακολουθεί η κεφαλαιακή δομή με κυρίαρχη την αξιολόγηση της δυνατότητας πρόσβασης σε κεφάλαια. Έπειτα κατηγοριοποιείται η υπό εξέταση επιχείρηση στον κλάδο που δραστηριοποιείται και ανάλογα με τα δεδομένα του συγκεκριμένου κλάδου που ανήκει εμφανίζεται μια βαθμολογία για την γενικότερη επικινδυνότητα του κλάδου. Εδώ με την εκτεταμένη ανάλυση που πραγματοποιεί το πρόγραμμα γίνεται κατανοητό το πόσο σημαντικός είναι ο κλάδος δραστηριοποίησης και πόση μεγάλη είναι η βαρύτητα του στην αξιολόγηση στις πιστοληπτικής ικανότητας μιας επιχείρησης. Τα στοιχεία που αφορούν το κλάδο αξιολογούνται μια φορά τον χρόνο σε συνεργασία με όλη την διαθέσιμη πληροφόρηση που έχει συγκεντρωθεί.

Ακολουθεί η ποιότητα της διοίκησης όπου διαβαθμίζονται ποιοτικά τα ηγετικά προσόντα, η οργανωτική διάθρωση, ο προγραμματισμός, η συνεργασιμότητα η ποιότητα πληροφόρησης, η προετοιμασία διαδόχων, το πρόγραμμα διαδοχής, οι ικανότητες και η αφοσίωση των διοικούντων. Το κυριότερο όμως σημείο αυτής της κατηγορίας με την μεγαλύτερη στάθμιση είναι η ακεραιότητα που αναφέρεται στη συνεργασία του ανώτατου διοικητικού στελέχους του πιστούχου με την τράπεζα συνεργασίας ως προς την αξιοπιστία, την ειλικρίνεια και την προθυμία να μοιράζεται τις πληροφορίες και να εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του.

Ακόμη ένα πεδίο που υπάρχει αξιολόγηση είναι η υπόσταση της εταιρίας με πληροφορίες για την φήμη μεταξύ των πελατών, των προμηθευτών, των

εργαζομένων, τα χρόνια λειτουργίας. Έπειτα βγαίνει η περίληψη για το σκορ της επιχείρησης και το σύστημα MRA την αρχειοθετεί (Moody's KMV, (2005)).

Εάν η διαβάθμιση που προκύπτει από το σύστημα δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα τότε δηλώνοντας αιτία παρέκκλισης την καταγράφουμε. Αιτίες παρέκκλισης μπορούν ενδεικτικά να είναι, *εμφάνιση υψηλού λογαριασμού Ταμείο, παρέμβαση κεφαλαιαγοράς, εγγυητής η συνοφειλετής με καλύτερη διαβάθμιση, εκκρεμότητα ασφαλιστικών η φορολογικών υποθέσεων, καθυστερήσεις σε συγγενείς επιχειρήσεις, δυσμενή στοιχεία προερχόμενα από την ανάλυση οικονομικών καταστάσεων, δυσμενείς εξελίξεις στον κλάδο*. Αλλαγές στην διαβάθμιση που προκύπτει από το σύστημα πρέπει να εξεταστούν πολύ σοβαρά όταν έπειτα από την ανάλυση των οικονομικών καταστάσεων βρεθεί αποδεδειγμένη απαξίωση στοιχείων ενεργητικού, υπερβολική αύξηση δανεισμού, ασύμβατες δαπάνες και επενδύσεις με το αντικείμενο εργασιών, κέρδη προ φόρων τόκων και αποσβέσεων μικρότερα από τα χρηματοοικονομικά έξοδα.

Για τις επιχειρήσεις που παρουσιάζουν έντονες διαιτητικές συναλλαγές είναι δυνατόν να διαφοροποιήσουν σημαντικά το προφίλ πιστωτικού κίνδυνου. Ακόμη ανυπαρξία κλαδικών στοιχείων, αδυναμία ακριβούς περιγραφής του αντικείμενου, σημαντική ανάστροφη της εικόνας της επιχειρήσεις στην τρέχουσα χρήση ή δυσμενείς εξελίξεις στον κλάδο πιθανώς να λειτουργήσουν αρνητικά και για την εταιρία. Επίσης προσοχή πρέπει να δίνεται σε νεοσύστατη εταιρία ή ακόμη εάν προήρθε από πρόσφατη απορρόφηση ή συγχώνευση όπως και εάν πρόκειται για ασφαλιστική ή χρηματιστηριακή εταιρία. Στα αρνητικά μπορούμε επίσης να βάλουμε στοιχεία που προκύπτουν από την χρηματοοικονομική ανάλυση:

- το μεγάλο ύψος των επισφαλών απαιτήσεων,

- την υστέρηση αποσβέσεων ασώματων ακινητοποιήσεων,
- την ενσωμάτωση εξόδων σε μεταβατικούς λογαριασμούς ενεργητικού,
- πτωτική εξέλιξη του λογαριασμού προμηθευτές χωρίς βελτίωση του κόστους πωληθέντων,
- έλλειμμα συναλλακτικού κυκλώματος άνω του 70% του κύκλου εργασιών,
- μη δυνατότητα εξυπηρέτησως των χρηματοοικονομικών εξόδων από λειτουργικές ταμειακές ροές,
- διανομή μεγάλου μέρους των κερδών σε περίπτωση επιβαρυσμένης κεφαλαιακής διάρθρωσης,
- εντυπωσιακή αδικαιολόγητη εξέλιξη του κύκλου εργασιών και την πληρωμή μερισμάτων με τραπεζικό δανεισμό.

Οι ΔΕΚΟ, οι εταιρίες με ηγετική θέση και συνέπεια πληρωμών χωρίς ιστορικό αναδιοργάνωσης λόγω χρεών και μόνο αυτές εντάσσονται στην κατηγορία ΑΑ. Μερικά από τα θετικά στοιχεία που ίσως εμφανίζει μια εταιρία είναι λόγοι που μπορούν να αναβαθμίσουν την κατάταξη της εκτός συστήματος. Αυτοί είναι η ηγετική θέση του πιστούχου στον κλάδο, ο δυναμισμός και η αποδοχή των ειδών του στην αγορά, η ανοδική εξέλιξη μεγεθών τρέχουσας χρήσης, εισροή νέων ιδίων κεφαλαίων στην τρέχουσα χρήση, κάλυψη αποθεμάτων από θετικό κεφάλαιο κίνησης, προβλέψεις έκτακτων κινδύνων υψηλότερες των επισφαλειών, μη διανομή μερισμάτων προηγούμενων ετών και διακρατηση προς ενίσχυση ρευστότητας, ενέργειες αντιμετώπισης διαρθρωτικών προβλημάτων κλάδου και τέλος έντονες επενδυτικές δραστηριότητες.

Τέλος υπάρχει η δυνατότητα διαβάθμισης εκτός συστήματος άλλα και βάσει παλαιότερων ισολογισμών. Αξίζει να αναφέρουμε ότι υπάρχουν δυο τύποι για την αναζήτηση ισολογισμών, ο πρώτος σύμφωνα με τα Διεθνή πρότυπα IAS και ο δεύτερος με το ελληνικό γενικό λογιστικό σχέδιο, για όσες εταιρίες δεν έχουν κάνει την μετάβαση.

Το μοντέλο αυτό όπως είναι φυσικό έχει και μερικές αδυναμίες. Απαιτεί περισσότερα υποκειμενικά στοιχεία κατά την εισαγωγή των παραμέτρων. Είναι δύσκολο να κατασκευαστούν θεωρητικά μοντέλα πτωχευτικής συχνότητας (Expected default frequency ή αλλιώς EDF) με την υπόθεση της κανονικής αποπληρωμής του δανείου και η κατασκευή τους μπορεί να υπολογιστεί μόνο χρησιμοποιώντας συγκριτική ανάλυση πάνω σε λογιστικά δεδομένα. Τέλος δεν γίνεται διαχωρισμός για τα διάφορων ειδών δάνεια, την διάρκεια, το είδος τους, τις εγγυήσεις και την μετατρεψιμότητα τους.

Η αυξημένη προβλεπτική δύναμη του μοντέλου όμως για την διαφοροποίηση του κίνδυνου έχει σημαντική επίδραση στην αύξηση των κερδών. Κάτω από απλές αλλά αιτιολογημένες δόκιμες αποδείχτηκε ότι οι τράπεζες χρησιμοποιώντας αυτό το μοντέλο μπορούν να αυξήσουν την κερδοφορία του δανειακού της κεφαλαίου κατά 25%. Σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον για μια μεσαίου μεγέθους τράπεζα η τιμολόγηση με το συγκεκριμένο μοντέλο μπορεί να μεταφραστεί σε κέρδη άνω των 8 εκ. ευρώ σε σύγκριση με την χρησιμοποίηση ενός μοντέλου όπως το Z-Score. Αυτή η διαφορά προκύπτει και από το γεγονός ότι η τράπεζα θα έχει να αντιμετωπίσει μικρότερο αριθμό αθετήσεων.

Η εταιρία Moody's έχει χρόνια εμπειρίας στις διαβαθμίσεις και με άλλα δυο προηγούμενα μοντέλα, το RiskCalc και το KMV Private Firm Model. Η μεγάλη βάση δεδομένων έχει στοιχεία για τις μεγαλύτερες και καλύτερες εταιρίες ανάλογα με την χώρα δραστηριοποίησης, τον κλάδο και την αγορά αυξάνοντας έτσι την προβλεπτική δύναμη του μοντέλου συνδυάζοντας αυτό το εύρος των πληροφοριών με τα οικονομικά στοιχεία κάθε εταιρίας για εξαγωγή συμπερασμάτων. Η κατασκευή του μοντέλου είναι εναρμονισμένη με τους κανόνες της επιτροπής Βασιλείας

ενσωματώνοντας εκτεταμένη τεκμηρίωση, εγκυρότητα και δυνατότητα εκτέλεσης από το πρόγραμμα τεστ προσομοίωσης τόσο για βραχυπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα όσο και για μακροπρόθεσμο. Το πρόγραμμα αναβαθμίζεται και ενημερώνεται σε μηνιαία βάση με όλες τις νέες περιπτώσεις αθέτησης όπως και τα υποσυστήματα του, το Credit Monitor, Portfolio Manager και το Moody's KMV Financial Analyst (Vasicek, (1987)).

2.5 Κατάταξη σε ζώνες πιστωτικού κινδύνου

Η ταξινόμηση μέσω διαβαθμίσεων αποτελεί βασικό εργαλείο για την λήψη της αποφάσεις από τα διαφορά εγκριτικά κλιμάκια. Και τα δυο συστήματα συμμορφωμένα με τους εποπτικούς κανόνες καταλήγουν σε δεκατέσσερις βαθμίδες για τους συνεπείς πελάτες και μιας για τους ασυνεπείς. Στην διευρυμένη έχουμε βαθμολογίες: AA, A+, A, A-, BB+, BB, BB-, B+, B, B-, ΓΓ+, ΓΓ, ΓΓ-, Γ, ανάλογα με το αποτέλεσμα που θα προκύψει από το σύστημα ερμηνεύουμε και διαχειριζόμαστε τα αποτελέσματα με τις παραπάνω ζώνες. Με βάση την αξιολόγηση επηρεάζονται και άλλοι παράγοντες όπως το χρονικό περιθώριο που έχει η αξιολογούμενη εταιρία να κάνει χρήση των ορίων της που έχουν εγκριθεί και την συχνότητα που θα πρέπει να γίνεται η αναθεώρηση της αξιολόγησης όπως φαίνεται και στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 2.2 Συγκεντρωτικός Πίνακας Πιστωτικού Κινδύνου

Διαβάθμιση	Ζώνη πιστωτικού κινδύνου	Συχνότητα αναθεώρησης	Περιθώριο χρήσης ορίων
AA	Ζώνη χαμηλού κινδύνου	18 μήνες	12 μήνες
A+			
A			
A-			
BB+			
BB	Ζώνη μέσου κινδύνου	6 μήνες	6 μήνες
BB-			
B+			
B	Ζώνη Αποδεκτού κινδύνου		
B-			
ΓΓ+	Υπό παρακολούθηση	6 μήνες	3 μήνες
ΓΓ			
ΓΓ-	Ζώνη υψηλού κινδύνου	3 μήνες	3 μήνες
Γ			
Δ0			
Δ1	Καταγγελίες	Default	
E	Επισφάλειες		

Ανάλυση των στοιχείων του πίνακα:

Από AA έως BB+ είναι η ζώνη χαμηλού κινδύνου. Οι εταιρίες δηλαδή με αυτήν την βαθμολογία έχουν πολύ καλή πιστοληπτική ικανότητα, εξαιρετικά χαμηλό ενδεχόμενο μη συνεπούς αποπληρωμής εντός των επόμενων 12 μηνών. Σε αυτήν την ζώνη υπάρχει αναθεώρηση διαβάθμισης ανά 18 μήνες και όριο στην χρήση των εγκριμένων ορίων για 12 μήνες. Η επομένη ζώνη καλείται μέσου κινδύνου είναι για τις επιχειρήσεις από BB έως B+ με καλή πιστοληπτική ικανότητα και 12μηνιαία επαναξιολόγηση όπως και η επόμενη ζώνη από B και B- που ονομάζεται ζώνη αποδεκτού κινδύνου. Και οι δύο ζώνες έχουν 12μηνιαία προθεσμία χρήσης ορίων. Η

επόμενη ζώνη ονομάζεται ζώνη κινδύνου υπό παρακολούθηση και περιλαμβάνει τα σκορ ΓΓ+ και ΓΓ, έχει 6μηνη αναθεώρηση και 6μηνη χρήση ορίων. Στην ζώνη υψηλού κινδύνου είναι οι βαθμολογίες ΓΓ- και Γ με 6μηνη αναθεώρηση και 3μηνη προθεσμία χρήσης ορίων. Στην κατηγορία default ανεπίσημα διακρίνουμε με Δ0 καθυστερήσεις άνω των 90 ημερών, διακανονισμούς, ρυθμίσεις και καταγγελίες, με Δ1 καταγγελίες συμβάσεων, κλείσιμο λογαριασμών και λήψη δικαστικών μέτρων. Τέλος με το γράμμα Ε απεικονίζονται όσες απαιτήσεις έχουν στραφεί σε επισφάλεια. Η ευρεία αυτή ταξινόμηση προκρίθηκε από τους κανόνες της επιτροπής Βασιλείας διότι με την προηγούμενη περιορισμένη κλίμακα εμφανίζονταν μεγάλες συγκεντρώσεις όπως για παράδειγμα στην κατηγορία ΒΒ υπήρχε συγκέντρωση άνω του 50% και στην κατηγορία Β άνω του 30%. Στην κατηγορία ΑΑ υπήρχαν μεγάλα ποσοστά αθετήσεων και οι κλίμακες ΒΒ με ΓΓ εμφάνιζαν παρόμοια επίπεδα αθετήσεων, αυτό ήταν το πιο ανησυχητικό γιατί η διαφορά σε αυτές τις κατηγορίες ήταν ότι διαχωριζόταν εδώ ο κανονικός κίνδυνος της τράπεζας (investment grade) από τους πιστούχους υπό επιτήρηση (watch list). Με την νέα διευρυμένη κλίμακα δεν υπάρχει συγκέντρωση άνω του 25% σε καμία κατηγορία (Μεθοδολογία πιστοληπτικής αξιολόγησης επιχειρήσεων ICAP, (2008)).

Μια ακόμα παράμετρος που πρέπει να λάβουμε υποψιν όσον αφορά την περιοδική αναθεώρηση της αξιολόγησης είναι το γεγονός ότι η πιστοληπτική ικανότητα μιας επιχείρησης είναι δυνατόν να αλλάξει. Όπως αναφέρει η μελέτη των Saunders και Allen, τα αποτελέσματα της οποίας συνοψίζονται στον πίνακα 2.2 οι μεγαλύτερες πιθανότητες για μια εταιρία που έχει αξιολογηθεί με ΒΒ είναι βεβαίως να παραμείνει ως έχει, αλλά βάσει πολλών παραγόντων υπάρχει ικανό ποσοστό είτε για να καλυτερεύσει είτε να χειροτερεύσει (Saunders and Allen, (2003)).

Πίνακας 2.3 Πιθανότητα μετάβασης σε Ζώνη πιστοληπτικής ικανότητας.

Πιθανότητες μετάβασης 1 έτους διαβάθμισης στην κατηγορία BBB	
Κατηγορία Διαβάθμισης	Πιθανότητα μετάβασης
AA	0,02
AA	0,33
A	5,95
BBB	86,93
BB	5,30
B	1,17
CCC	0,12
Default	0,18

Πηγή: Saunders and Allen, 2003.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Ανάλυση πιστωτικού κινδύνου στην τραπεζική πρακτική

3.1 Στάδια εργασιών χρηματοδοτήσεων

Το πρακτικό κομμάτι των εργασιών χρηματοδοτήσεων είναι πολύ σημαντικό να τηρείται τυπικότητα και πρέπει όσο είναι δυνατόν να περιορίζονται τα υποκειμενικά κριτήρια. Ξεκινώντας με την έρευνα αγοράς για την επιλογή όσο δυνατόν ποιοτικότερου πελατολογίου προσπαθούμε να προσελκύσουμε τον πελάτη. Εφόσον υπάρχει θετική ανταπόκριση αρχικά υποβάλλεται το αίτημα μαζί με τις οικονομικές καταστάσεις των τριών τελευταίων ετών και της τρέχουσας χρήσης όπως ισολογισμό, λογαριασμούς εκμετάλλευσης, προσαρτήματα, ισοζύγια, ανάλυση λογαριασμών, ανάλυση πωλήσεων κατά δραστηριότητα και περιοχή, όφειλες και όρια άλλων τραπεζών, οικονομοτεχνικές μελέτες και όπου χρειάζεται πιστοποιητικά έλεγχου των ορκωτών ελεγκτών. Ζητείται η μετοχική σύνθεση όπου υφίσταται και η σύνθεση του Διοικητικού Συμβουλίου εγγράφως από τους νόμιμους εκπροσώπους της εταιρίας, επίσης αντίγραφα πρακτικών πρόσφατης Γενικής Συνέλευσης. Ακόμη, ζητούνται στοιχεία για ακίνητα περιουσία και τυχόν βάση αυτής, αποφάσεις υπαγωγής σε αναπτυξιακό νόμο, στοιχεία για τον παραγωγικό-συναλλακτικό κύκλο της επιχείρησης. Συγκεντρώνονται δηλαδή πληροφορίες που θα βοηθήσουν τους λειτουργούς των καταστημάτων και των υπηρεσιών να καταλήξουν στην απόφαση και την τιμολόγηση του επιτοκίου αναφορικά με τον κλάδο, τους φορείς της επιχείρησης, το ιστορικό, την οικονομική επιφάνεια, την συναλλακτική συμπεριφορά, τις προοπτικές, την διάδοχη κατάσταση, την ικανότητα προσαρμογής, την εμπειρία,

την θέση στον κλάδο και το αντικείμενο δραστηριότητας. Αφού ελέγξουμε την πληρότητα των δικαιολογητικών και ελέγξουμε την νομιμοποίηση των εκπροσώπων αντλούμε πληροφορίες από προσωπική αντίληψη, από τον Τειρεσία, από την αγορά, από δελτίο πληροφοριών που υποβάλλει η επιχείρηση και κυριότερα από προσωπική επίσκεψη στις εγκαταστάσεις της επιχείρησης.

Το επόμενο στάδιο είναι η επεξεργασία και αξιολόγηση των πληροφοριών και η υποβολή εισηγήσεως προς έγκριση και αίσίως η έγκριση της χρηματοδότησης. Για την υλοποίηση της καταρτούνται και υπογράφονται τα συμβατικά έγγραφα, λαμβάνονται οι εξασφαλίσεις, εντάσσεται ο πιστούχος στο λογιστικό σύστημα της τράπεζας και έπειτα γίνεται η χορήγηση. Οι χρηματοδοτήσεις επιχειρήσεων μπορούν να αφορούν κεφαλαίο κίνησης, πάγιες εγκαταστάσεις, εγγυητικές επιστολές, ενέγγυες πιστώσεις, κοινοπρακτικά και ομολογιακά δάνεια. Η διάρκεια της ζωής του δάνειου εξαρτάται από τον σκοπό που αυτό θα καλύψει. Ειδικά για τις χρηματοδοτήσεις πάγιων περιουσιακών στοιχείων πρέπει να είναι μικρότερη του χρόνου φορολογικής αποσβέσεως και του χρόνου της εκτιμώμενης τεχνολογικής απαξίωσης των παγίων. Κατά την διάρκεια του δάνειου γίνεται περιοδική αναθεώρηση των ορίων και παρακολούθηση της εξέλιξης της πιστοδότησης με κύριο γνώμονα την αποφυγή καθυστερήσεων.

3.2 Διαδικασία πιστωτικής απόφασης

Η διαδικασία της πιστωτικής απόφασης θα πρέπει να δίνει έμφαση στην πρόληψη, τον εντοπισμό και την ανάλυση των πιθανών προβλημάτων. Η πρόληψη αναφέρεται στην απόφαση αν θα χορηγηθεί ή όχι πίστη. Ο εντοπισμός αναφέρεται στην παρακολούθηση των υπαρχόντων δανειστών για την ανακάλυψη αδυναμίας πληρωμής. Η συλλογή, επεξεργασία και ανάλυση ποιοτικών πληροφοριών βοηθούν στη διαδικασία να καταλήξουμε σε μια απόφαση. Η συλλογή πληροφοριών από τους δανειολήπτες παρέχει ενδείξεις για την ποιότητα της πληροφόρησης και τα συστατικά του χαρακτήρα στο υπόδειγμα αθέτησης πληρωμών. Η επεξεργασία των πληροφοριών οδηγεί στην ανάλυση των δεδομένων και στις κρίσεις του δανειστή σχετικά με την οικονομική ισχύ του δανειολήπτη.

Η διαδικασία ανάλυσης του πιστωτικού κινδύνου περιλαμβάνει την συγκέντρωση πληροφοριών για το αρχείο που τηρείται για κάθε παρεχόμενο δάνειο με όλα τα στοιχεία, τις επαφές και τις συμβάσεις με τον πελάτη, ανάλυση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων του δανειζόμενου, μελέτη της κατάστασης ταμειακών διαθεσίμων του δανειζόμενου, αξιολόγηση των εγγυήσεων του δανείου και σύνταξη μιας γραπτής εισήγησης. Όλα αυτά συνεπικουρούνται από το αποτέλεσμα της διαβάθμισης.

Για την ανάλυση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων στην πράξη οι λογαριασμοί που εξετάζονται ενδελεχώς από τα τραπεζικά στελέχη είναι οι λογαριασμοί: 18 Συμμετοχές, 30 Πελάτες, 33 Χρεώστες Διάφοροι, 38 Χρηματικά Διαθέσιμα, 45 Μακροπρόθεσμες Υποχρεώσεις, 52 Τράπεζες-Λογαριασμοί Βραχυπρόθεσμων Υποχρεώσεων, 53 Πιστωτές Διάφοροι μέχρι και οι τεταρτοβάθμιοι

τους. Ένας αναλυτής πρέπει να δίνει ιδιαίτερη σημασία σε μεταβολές των αποθεμάτων και των απαιτήσεων ανά έτος, τις ταμειακές ροές και ειδικά στις λειτουργικές ταμειακές ροές. Λαμβάνοντας υπόψη τα οικονομικά στοιχεία των τριών τελευταίων ετών και δίνοντας προσοχή στην ύπαρξη πιστοποιητικού έλεγχου ορκωτών ελεγκτών όπου αυτό είναι απαραίτητο, εξετάζονται ορισμένοι δείκτες. Η αξιολόγηση των επιχειρήσεων που περιλαμβάνει την εξέταση αυτών των δεικτών, την αποκαλούμενη χρηματοοικονομική ανάλυση, βασίζεται στην κατάταξη των οικονομικών δεδομένων των λογιστικών καταστάσεων, στον υπολογισμό ορισμένων σχέσεων, την μελέτη και ερμηνεία των δεδομένων και την παροχή πληροφόρησης που αναφέρεται σε προβλέψεις σχετικά με τη μελλοντική κατάσταση και επίδοση της επιχείρησης.

Οι αριθμοδείκτες αποτελούν βασικό εργαλείο μέσω του οποίου επιδιώκεται η ερμηνεία των οικονομικών στοιχείων μιας επιχείρησης. Ωστόσο για την απόδοση ορθότερου συμπεράσματος η κατάταξη, η ερμηνεία και οι εξαγόμενοι αριθμοδείκτες θα πρέπει να παρακολουθούνται διαχρονικά για μια σειρά από τρία έως πέντε έτη και είναι απαραίτητο να συγκρίνονται και με τα αντίστοιχα δεδομένα που εμφανίζει ο κλάδος στον οποίο δραστηριοποιείται η εξεταζόμενη επιχείρηση. Η πρώτη κατηγορία τους είναι οι δείκτες αποδοτικότητας και εμφανίζουν την δυναμική εικόνα της επιχείρησης, από την λειτουργία της και μέσα σε όλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης χρήσης επειδή τα στοιχεία των δεικτών αυτών λαμβάνονται από την κατάσταση λογαριασμού αποτελεσμάτων χρήσης. Εδώ ανήκουν οι αριθμοδείκτες: καθαρά κέρδη προς καθαρές πωλήσεις (αριθμοδείκτης καθαρού κέρδους), καθαρά κέρδη προς καθαρή θέση (αριθμοδείκτης ιδιωφελούς αποδοτικότητας), καθαρά κέρδη και χρηματοοικονομικά έξοδα προς σύνολο ενεργητικού (αριθμοδείκτης συνολικής

αποδοτικότητα), μεταβολή πωλήσεων, κόστος πωληθέντων προς πωλήσεις, γενικά έξοδα προς πωλήσεις, λειτουργικά αποτελέσματα προς πωλήσεις, χρηματοοικονομικά έξοδα προς πωλήσεις, αποτελέσματα προ αποσβέσεων προς πωλήσεις, αποτέλεσμα προ φόρων προς πωλήσεις, αποτελέσματα προ φόρων προς ίδια κεφάλαια, πωλήσεις προς πάγια και πωλήσεις προς σύνολο ενεργητικού. Η δεύτερη κατηγορία είναι οι **δείκτες δραστηριότητας** όπου υπάγονται οι δείκτες που συσχετίζουν τα στατικά στοιχεία του ισολογισμού προς τα δυναμικά στοιχεία της κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης. Σε αυτή την κατηγορία έχουμε να κάνουμε με ταχύτητες και διάρκειες κυκλοφορίας, όπως:

- κεφάλαιο κίνησης,
- κυκλοφορούν αποθέματα προς βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις,
- απαιτήσεις σε ημέρες πωλήσεων,
- προμηθευτές σε ημέρες πωλήσεων,
- αποθέματα σε ημέρες πωλήσεων.

Η τρίτη κατηγορία είναι οι **δείκτες κεφαλαιακής διάρθρωσης**. Στην κατηγορία αυτή υπάγονται οι δείκτες που εμφανίζουν τη στατική εικόνα της επιχείρησης η οποία αφορά τη δομή της σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή επειδή τα στοιχεία αυτά λαμβάνονται από τον ισολογισμό. Οι σημαντικότεροι δείκτες είναι ο δείκτης γενικής ρευστότητας δηλαδή Κυκλοφορούν Ενεργητικό προς Βραχυπρόθεσμες Υποχρεώσεις και ο δείκτης δανειακής επιβάρυνσης ή αλλιώς χρηματοοικονομικής μόχλευσης (financial leverage), δηλαδή το συνολικό χρέος της δανειζόμενης εταιρίας προς το συνολικό παθητικό της (debt/assets ή εναλλακτικά debt/equity). Η υψηλή μεταβλητότητα αυξάνει την πιθανότητα ο δανειζόμενος να μην μπορεί να εκπληρώσει τις δανειακές του υποχρεώσεις, ανεξάρτητα από τον τρόπο χρηματοδότησης των

στοιχείων του ενεργητικού. Η τελευταία κατηγορία είναι οι **δείκτες ρευστότητας** με κυριότερους το δείκτη κυκλοφοριακής ρευστότητας δηλαδή κυκλοφορούν ενεργητικό προς βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις και τον δείκτη άμεσης ρευστότητας δηλαδή κυκλοφορούν ενεργητικό μείον αποθέματα προς τις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις. Πλέον κοινός τόπος πολλών έμπειρων τραπεζικών στελεχών είναι ότι ξεφεύγουμε από την προτεραιότητα που υπήρχε για χρόνια στους δείκτες αποδοτικότητας και πλέον δίνεται μεγαλύτερη βάση στους δείκτες κεφαλαιακής διάρθρωσης για να προφυλαχτούμε κυρίως από τις επισφάλειες και στους δείκτες ρευστότητας για να εξασφαλίσουμε τις καταβολές για υπάρχουσες η μελλοντικές ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις.

Ακόμα χρησιμοποιούνται και άλλοι δείκτες όπως επίσης μπορούμε να κατασκευάσουμε βοηθητικά και δικούς μας δείκτες τους οποίους αφού αναλύσουμε και τους συγκρίνουμε με τον κλάδο μπορούν να μας οδηγήσουν σε ενδεικτικά συμπεράσματα. Δύο ακόμα δείκτες στους οποίους δίνεται βαρύτητα στις μέρες μας και αφορούν εσωτερική αξιολόγηση για τις ίδιες τις τράπεζες είναι η απόδοση σε πραγματικά απασχολούμενα κεφάλαια, Return on Capital Employed (ROCE), και τα σταθμισμένα στοιχεία ενεργητικού, Return on Weighted Risk Assets (ROWRA).

Εδώ πρέπει να επισημάνουμε ότι αριθμοδείκτες από μόνοι τους δεν αποτελούν πλέον πανάκεια για την αξιολόγηση δανειοδότησης αλλά ακόμη ένα καλό εργαλείο στα χέρια μας όπως είναι και οι διαβαθμίσεις. Ο λόγος είναι ότι πολλές φορές τα αποτελέσματα μπορούν να παρουσιαστούν ανάλογα με το τι θέλουν να πετύχουν οι εταιρίες. Αν θέλουν δανειοδότηση θα εμφανίσουν κέρδη, όπως είχαν κάνει και πολλές εταιρίες στην διάρκεια του ράλι του χρηματιστήριου στα τέλη της προηγούμενης δεκαετίας προκειμένου να πετύχουν την εισαγωγή τους στο

χρηματιστήριο αντλώντας έτσι σημαντικά κεφάλαια. Την περασμένη χρονιά εμφανίστηκε το ακριβώς αντίθετο και πολλές επιχειρήσεις, προκειμένου να εμφανίσουν μειωμένα κέρδη ή ακόμη και ζημιές, έκρυβαν τις πραγματικές επιδόσεις για να αποφύγουν την επιβολή της έκτακτης οικονομικής εισφοράς σε επιχειρήσεις. Οι επιχειρήσεις φαίνεται να εκμεταλλεύονται την κρίση για να κρύψουν τις πραγματικές επιδόσεις τους και να αποφύγουν έκτακτες εισφορές. Στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι το 2009 τα κέρδη μειώθηκαν στο 37,1% των εισηγμένων εταιριών και 6,3 δις. ευρώ επισφαλών απαιτήσεων διαγραφήκαν σε τραπεζικούς ισολογισμούς (Γεωργιάς_β, (2010)).

Όμως πέραν της κρίσης πάντα υπήρχε μια δημιουργικότητα στα λογιστικά των εταιριών ανάλογα με το τι θέλουν να πετύχουν. Αρχικά θα λέγαμε ότι εκμεταλλεύονται τον ελαστικό τρόπο υπολογισμού της ακίνητης περιουσίας. Αν ήθελαν να χρηματοδοτηθούν και να εμφανίσουν κέρδη αύξαναν την λογιστική αξία των ακινήτων και αν ήθελαν να αποφύγουν την φορολογία τα υποτιμούν. Ακόμη το ίδιο ισχύει και για τα αποθέματα και για το σχηματισμό προβλέψεων. Ολόκληρα ισοζύγια όπως έχει δείξει η πράξη είναι δυνατόν να μαγειρευτούν από τους λογιστές. Η εμπειρία έχει δείξει ότι σε ορισμένες περιπτώσεις κόβουν τιμολόγια ακόμη και σε ανύπαρκτες εταιρίες αυξάνοντας με αυτόν τον τρόπο τους τζίρους και αναζητώντας τραπεζικό χρήμα. Όταν όμως αποκαλυφθούν και φτάσουν στα όρια της χρεωκοπίας αυτό επιβαρύνει σημαντικά τα νούμερα των τραπεζών. Ένας ασφαλής τρόπος είναι να ζητάμε θεωρημένα τα ισοζύγια των τριών τελευταίων ετών και ακόμη τις καταστάσεις απόδοσης του ΦΠΑ. Υποπτοι λογαριασμοί είναι τα έξοδα αναδιοργάνωσης, οι πολυετείς αποσβέσεις, η υπεραξία και οι χρεώστες διάφοροι. Ακόμη αν ο ισολογισμός εμφανίζει μεγάλο ταμείο μπορεί να προδώσει μαγείρεμα αν

δεν δικαιολογείται από την δραστηριότητα του. Από την άλλη πλευρά, η πίστωση ταμείου με παράλληλη χρέωση του λογαριασμού “Χρεώστες διάφοροι” δεν ξέρουμε τι μπορεί να κρύβει και είναι ύποπτη για ελλείμματα. Όπως επίσης και ο λογαριασμός 68 προβλέψεις με πίστωση του 44 συνήθως είναι για μείωση των φορολογητέων κερδών. Κίνδυνο κρύβουν γενικότερα οποιεσδήποτε απότομες μεταβολές, αυξήσεις σε κέρδη και πωλήσεις που δεν δικαιολογούνται πρέπει να διερευνώνται περισσότερο. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται σε επιχειρήσεις που δεν τηρούν σύστημα διαρκούς απογραφής. Τέλος σε επίπεδο αριθμοδεικτών οι πωλήσεις μείον το κόστος πωληθέντων όταν εμφανίζουν μεικτή ζημιά υποδηλώνουν εκποιήσεις του αποθέματος και έλλειψη ρευστότητας (Γεωργιάς_β, (2010)).

3.3 Κύριοι παράγοντες ποιοτικής αξιολόγησης δανείων

Η ορθολογική χορήγηση δανείων συντελεί στην αύξηση των επενδύσεων στην οικονομία και στην οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας. Ο πιστωτικός κίνδυνος εξαρτάται από εξωγενείς παράγοντες, όπως η κατάσταση της οικονομίας, αλλά και από ενδογενείς παράγοντες. Οι ενδογενείς παράγοντες αναφέρονται στην ικανότητα της διοίκησης και του προσωπικού να αξιολογεί και να εκτιμά τον πιστωτικό κίνδυνο των διαφόρων δανείων. Για την αξιολόγηση μιας αίτησης για δάνειο πέρα από τις διαβαθμίσεις και τα ποσοτικά στοιχεία που περιγράψαμε, η τράπεζα χρησιμοποιεί τη διαθέσιμη πληροφόρηση για τον πελάτη λαμβάνοντας υπ’ όψη ποιοτικούς παράγοντες σχετικούς με τη δανειζόμενη εταιρία, τους φορείς της και με το γενικό κλίμα του περιβάλλοντος το οποίο δραστηριοποιείται.

3.3.1 Φήμη και φερεγγυότητα του δανειζόμενου

Οι περισσότεροι τραπεζίτες συμφωνούν ότι ο σημαντικότερος ποιοτικός παράγοντας που λαμβάνεται υπόψη στην έγκριση ενός δανείου είναι η ειλικρίνεια και η φήμη του δανειζόμενου (φερεγγυότητα του δανειζόμενου). Είναι συνηθισμένο να γίνονται σιωπηρά συμβόλαια με φερέγγυες επιχειρήσεις όταν γνωρίζουμε το ιστορικό τους. Η σημασία της φήμης, η οποία στηρίζεται σε μακροχρόνιες δανειακές συναλλαγές λειτουργεί εις βάρος των νέων επιχειρήσεων. Οι τράπεζες έχουν την δυνατότητα να προστατεύονται από αφερέγγυους δανειζόμενους στο επίπεδο πρόληψης μέσα από εξονυχιστικό έλεγχο των προηγούμενων πιστοληπτικών σχέσεων του πελάτη, τόσο με την τράπεζα όσο και με άλλες τράπεζες. Όμως για παλιούς πελάτες των οποίων η συνεργασία έχει δοκιμαστεί από το χρόνο γίνονται μερικές εξαιρέσεις. Εάν ο δανειζόμενος έχει δημιουργήσει μία εικόνα αξιοπιστίας όσο αφορά τις πληρωμές του είναι πιθανή η έγκριση κάθε δανείου στο μέλλον.

3.3.2 Χρήση δανειακών κεφαλαίων και πηγές εξόφλησης

Στα περισσότερα δάνεια οι ανάγκες καθώς και η προτιθέμενη χρησιμοποίηση της χρηματοδότησης του οφειλέτη, δεν είναι απόλυτα σαφής. Φαινομενικά τα περισσότερα δάνεια προορίζονται για κεφάλαια κίνησης με στόχο την αύξηση του κυκλοφοριακού ενεργητικού. Στην πραγματικότητα όμως η επιχείρηση ενδέχεται να χρησιμοποιήσει τα κεφάλαια αυτά για την κάλυψη των μισθολογικών της υποχρεώσεων, την εξόφληση καθυστερούμενων λογαριασμών προς τους προμηθευτές, την αγορά παγίων και την κάλυψη λειτουργικών απωλειών. Η πιο συνήθης ανάγκη για την αίτηση δανείων προκύπτει από την καθυστέρηση

εισπράξεων από τους πελάτες. Ο οικονομικός αναλυτής θα πρέπει να καθορίσει αν πρόκειται για ένα τυχαίο φαινόμενο ή μια διαρκή κατάσταση.

Οι ικανότητες ενός οικονομικού αναλυτή είναι εξαιρετικά σημαντικός παράγοντας για τον προσδιορισμό της δυνατότητας εξόφλησης ενός δανείου από τον οφειλέτη μέσω των ταμειακών του ροών. Ο αναλυτής του τμήματος χορηγήσεων της τράπεζας θα πρέπει να εξακριβώσει τη χρονική περίοδο πραγματοποίησης αυτών των χρηματικών ροών, καθώς και να αξιολογήσει τον κίνδυνο (πιθανότητα) αυτές να μην εισπραχθούν. Έτσι είναι απαραίτητο η ανάλυση των ταμειακών ροών να εξακριβώνει τις πηγές και τις αιτίες δημιουργίας τους, π.χ. εισροές που δημιουργούνται από την πώληση στοιχείων του ενεργητικού με τις οποίες θα καλυφθούν δόσεις δανείων δεν αποτελούν ενθαρρυντικό στοιχείο για την τράπεζα, αφού αποτελούν ευκαιριακή λύση και φυσικά δεν μπορούν να αποτελέσουν εγγύηση για την αποπληρωμή των δανειακών υποχρεώσεων της επιχείρησης στο μέλλον. Σε περιπτώσεις μη πραγματοποίησης των απαιτούμενων ταμειακών ροών, η τράπεζα μπορεί να αποφύγει τυχόν απώλειες με την εξασφάλιση δευτερογενών πηγών εξόφλησης. Για την εγγύηση ενός δανείου, χρησιμοποιούνται περιουσιακά στοιχεία, που μπορούν να θεωρηθούν ως δευτερογενείς πηγές εξόφλησης.

3.3.3 Εγγυήσεις

Πολύ σημαντικό κριτήριο, ειδικά στην χώρα μας, αποτελούν οι εγγυήσεις που θα παρέχει ο υποψήφιος προς δανειοδότηση. Η τράπεζα αντιμετωπίζει τις εγγυήσεις σαν μια δευτερεύουσα πηγή αποπληρωμής όταν οι ταμειακές ροές δεν επαρκούν για την κάλυψη των υποχρεώσεων των δανειζόμενων. Οι τράπεζες επιλέγουν πάντα κάποια

εγγύηση η οποία κρατά σταθερή την αξία της κατά τη διάρκεια του κύκλου ζωής της δανειολήπτριας επιχείρησης. Οι εισπρακτέοι λογαριασμοί και τα περιουσιακά στοιχεία (εμπορεύματα, κτιριακές εγκαταστάσεις, μηχανολογικός εξοπλισμός και ακίνητα) προτιμώνται λόγω της εύκολης ρευστοποίησής τους. Στην πραγματικότητα οποιοδήποτε περιουσιακό στοιχείο ή ακόμη και η γενικότερη ικανότητα της επιχείρησης να παράγει ταμειακές ροές μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εγγύηση. Οι εγγυήσεις αυτές θα περιορίσουν τη δυνατότητα του δανειζόμενου να λάβει, ξαφνικά, αποφάσεις οι οποίες μπορούν να μεταβάλλουν όλο το χρηματοοικονομικό του προφίλ. Η αξία του ενεχύρου θα πρέπει να καλύπτει πέρα από την αξία του δανείου και τους οφειλόμενους τόκους, προκειμένου η εκποίησή του σε τιμή πιθανώς χαμηλότερη της λογιστικής του να καλύψει τα απαιτούμενα από την τράπεζα ποσά, όπως επίσης και το κόστος που προκύπτει για την τράπεζα, ώστε να κινηθεί τη διαδικασία κατάσχεσης. Παρόλα αυτά, οι τράπεζες αποφεύγουν την κατάσχεση υποθηκευμένων περιουσιακών στοιχείων, διότι αυτή αποτελεί χρονοβόρα διαδικασία με υψηλό κόστος.

3.4 Κλιμάκια εγκρίσεων

Οι πιστοδοτήσεις θα πρέπει να λειτουργούν κάτω από ένα καλά προσδιορισμένο σύστημα διαβάθμισης κριτηρίων πιστωτικού κινδύνου. Τα κριτήρια θα πρέπει να δηλώνουν ποιος είναι κατάλληλος για πίστωση και για πόσο χρόνο, ποιους τύπους πίστωσης έχουμε διαθέσιμους και κάτω από ποιους όρους και συνθήκες οι πιστώσεις διαβαθμίστηκαν. Οι τράπεζες, όπως αναλύσαμε, συγκεντρώνουν επαρκή πληροφόρηση για μια περιεκτική εκτίμηση του προφίλ του δανειολήπτη ή του

αντισυμβαλλόμενου. Οι παράγοντες που θα ληφθούν υπόψη για την έγκριση της πίστωσης περιλαμβάνουν το σκοπό της πίστωσης και τις πηγές της πληρωμής, το προφίλ κινδύνου του δανειολήπτη ή του αντισυμβαλλόμενου και τις εμπράγματα ασφάλειες που έχει. Ακόμα λαμβάνονται υπόψη η ευαισθησία στις αλλαγές στις οικονομικές συνθήκες και στις συνθήκες της αγοράς, τα ιστορικά δεδομένα που αφορούν τη δυνατότητα πληρωμών του δανειολήπτη και η τωρινή δυνατότητα για πληρωμές, οι εμπορικές πιστώσεις και όπου είναι εφαρμόσιμο η επάρκεια και χρησιμοποίηση των εγγυήσεων και εμπράγματων εξασφαλίσεων.

Ανάλογα με το ύψος των χρηματοδοτήσεων, κάθε Τράπεζα καθορίζει συγκεκριμένα εγκριτικά κλιμάκια μέχρι ένα όριο για κάθε χρηματοδότηση, τα οποία εξετάζουν τα αιτήματα και αναλαμβάνουν την ευθύνη της έγκρισης ή της απορρίψεως τους. Τα εγκριτικά κλιμάκια ανάλογα με το μέγεθος της Τράπεζας, τα προϊόντα και το είδος των πελατών, κατά βαθμό ιεράρχησης είναι τα συμβούλια καταστημάτων, τα συμβούλια εργασιών Διευθύνσεων. Έπειτα παραπέμπονται ανάλογα με το ύψος του ποσού της χρηματοδότησης σε εντεταλμένο Γενικό Διευθυντή. Στο επόμενο κλιμάκιο βρίσκεται το Συμβούλιο Εργασιών και τέλος για τα μεγαλύτερα ποσά των χορηγήσεων όπως είναι φυσικό ευθύνεται το Διοικητικό Συμβούλιο. Κυριότερα κριτήρια για την έγκριση της χρηματοδότησης είναι η φερεγγυότητα του πιστούχου, η ρευστότητα όπως προκύπτει από τους ισολογισμούς, τα καλύμματα και τέλος η αποδοτικότητα της υπό εξέταση επιχείρησης.

3.5 Έλεγχος και Παρακολούθηση Δανείων

Η προσπάθεια ελέγχου των δανείων στοχεύει τόσο στον περιορισμό του πιστωτικού κινδύνου όσο και στη διαχείριση των προβλημάτων που εμφανίζουν τα δάνεια καθώς και στη ρευστοποίηση των περιουσιακών στοιχείων εκείνων των δανειζόμενων που παρουσίασαν αδυναμία πληρωμής. Η διαδικασία ελέγχου μπορεί να διακριθεί σε δύο επιμέρους λειτουργίες : *τον έλεγχο της εξέλιξης των υπαρχόντων δανείων και τη διαχείριση των προβληματικών δανείων*. Πολλές τράπεζες διαθέτουν μια επίσημη επιτροπή ελέγχου, ανεξάρτητη των υπευθύνων, για τη σύναψη ενός δανείου. Το προσωπικό της επιτροπής αυτής ελέγχει τα δάνεια σε εξέλιξη προκειμένου να διαπιστώσει αν η οικονομική κατάσταση του δανειζόμενου είναι η κατάλληλη, αν τα απαραίτητα έγγραφα βρίσκονται στη θέση τους και αν η τιμολόγηση συμβαδίζει με την επιθυμητή απόδοση. Εάν ο έλεγχος αποκαλύψει προβλήματα, η επιτροπή αναλαμβάνει να τα λύσει. Αν ο δανειζόμενος έχει παραβιάσει κάποιον όρο του δανείου, το δάνειο τίθεται σε υπερημερία. Η τράπεζα μπορεί σ' αυτή την περίπτωση να πιέσει το δανειζόμενο να διορθώσει αυτή την παραβίαση ή μπορεί ν' ανακαλέσει το δάνειο. Η ανάκληση ενός δανείου είναι υπό φυσιολογικές συνθήκες η τελευταία επιλογή ενός πιστωτικού ιδρύματος και συμβαίνει μόνο όταν ο δανειζόμενος αρνείται να διορθώσει με τη θέλησή του το πρόβλημα. Αυτό επιτρέπει στην τράπεζα να ζητήσει πλήρη αποπληρωμή του δανείου προτού οι πιθανότητες αποπληρωμής περιοριστούν ακόμη περισσότερο. Για να μην συμβεί αυτό πρέπει να γίνεται παρακολούθηση του βαθμού απορρόφησης των ορίων ανάλογα με λήξη τους όπως είδαμε παραπάνω και της χρήση τους για τον σκοπό που ζητηθήκαν. Ακόμα πρέπει να παρακολουθείται η τήρηση των όρων συνεργασίας, η επίτευξη των επιχειρησιακών στόχων και ο τακτικός έλεγχος των εξασφαλίσεων. Οι

τακτικές επισκέψεις στους χώρους εγκατάστασης του πιστούχου, η λήψη πληροφοριών από την αγορά για την εξέλιξη των δραστηριοτήτων του πιστούχου καθώς και η παρακολούθηση του κλάδου δραστηριότητας και των εξελίξεων της αγοράς βοηθούν στην ομαλότερη εξέλιξη της συνεργασίας.

Όσον αφορά την διαχείριση προβληματικών δανείων, από τη στιγμή που η τράπεζα ανακαλύπτει ένα προβληματικό δάνειο καταστρώνει ένα σχέδιο δράσης. Αν ο δανειζόμενος είναι αξιόπιστος υπάρχει μια λύση με την τροποποίηση των όρων του δανείου για να μπορέσει ν' αποπληρώσει το χρέος. Αυτό συνήθως συμβαίνει όταν μια επιχείρηση αναπτύσσεται με πολύ γρήγορους ρυθμούς. Το σχέδιο δράσης που θα υιοθετήσει η τράπεζα μπορεί να περιλαμβάνει τον περιορισμό των αγορών από συγκεκριμένους προμηθευτές, πιο αυστηρούς όρους στις πωλήσεις επί πιστώσει και την αναγνώριση των απωλειών από μη εισπραχθέντες λογαριασμούς. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις που ο δανειζόμενος είναι αναξιόπιστος και η αξία των υποχρεώσεών του υπερβαίνει την αξία των περιουσιακών του στοιχείων. Σ' αυτές τις περιπτώσεις είναι ριψοκίνδυνο για την τράπεζα να τροποποιήσει τους όρους του δανείου, δίνοντας παράλληλα χρόνο στο δανειζόμενο να λύσει τα προβλήματά του. Γι' αυτό και η τράπεζα μπορεί να επιλέξει να ανακαλέσει το δάνειο προκειμένου να περιορίσει τις απώλειές της.

Οι τράπεζες μπορούν ν' αντιμετωπίσουν τα προβληματικά δάνεια με πολλούς τρόπους. Η μέθοδος που θ' ακολουθήσει μια τράπεζα εξαρτάται από το πόσο σύντομα γίνεται γνωστό το πρόβλημα, από την κεφαλαιοποίηση σε σύγκριση με το συνολικό προβληματικό χαρτοφυλάκιο των δανείων καθώς και από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε δανείου. Τα προβλήματα που γίνονται από νωρίς γνωστά, μπορούν συχνά να διορθωθούν αναδομώντας τη λειτουργία και το πρόγραμμα

αποπληρωμών του δανειζόμενου. Τυπικά, αυτού του είδους οι τροποποιήσεις περιορίζουν το μέγεθος των πληρωμών του δανειζόμενου μέχρις ότου τα ταμειακά του διαθέσιμα είναι αρκετά για να μπορέσει να ανταποκριθεί στην κανονική πληρωμή. Ενίοτε όμως, ο δανειζόμενος μεταφέρει το προβληματικό δάνειο σε άλλη τράπεζα η οποία χάριν μιας κακής εκτίμησης της ποιότητας του δανείου δίνει την ευκαιρία στην πρώτη τράπεζα να το ξεφορτωθεί έχοντας εξασφαλίσει μια πλήρη και άμεση πληρωμή του δανείου. Τέλος, πολλά προβληματικά δάνεια απλά αγνοούνται. Ο υπεύθυνος για τη χορήγηση δανείων ανανεώνει ένα ληξιπρόθεσμο δάνειο για τη διευκόλυνση του δανειζόμενου με την ελπίδα ότι το πρόβλημα θα λυθεί από μόνο του. Αυτό έχει συμβεί σε περιπτώσεις σύναψης δανείων προς το εξωτερικό από μεγάλα διεθνή τραπεζικά ιδρύματα. Χαρακτηριστικά, οι αρμόδιοι της αμερικανικής κυβέρνησης σε συνεργασία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και τους υπεύθυνους της Παγκόσμιας Τράπεζας ενθαρρύνουν τις αμερικανικές τράπεζες να παρέχουν συνεχώς πρόσθετα κεφάλαια στις δανειζόμενες χώρες του Τρίτου Κόσμου ώστε αυτές να πληρώνουν τόκο επί του εξωτερικού χρέους. Αυτή η προσέγγιση απλά καθυστερεί την όποια διευθέτηση του προβλήματος μιας και δεν υπάρχει πιθανότητα οι συγκεκριμένοι δανειζόμενοι να μπορέσουν να εξοφλήσουν το χρέος τους υπό τις παρούσες συνθήκες.

3.6 Η Απόδοση του Δανείου

Η απόδοση ενός δανείου εξαρτάται από διάφορους παράγοντες όπως κυριότερα το βασικό επιτόκιο, το οποίο ουσιαστικά αποτελεί το οριακό κόστος των κεφαλαίων της τράπεζας. Επίσης από το βαθμό κινδύνου του δανείου, όσο μεγαλύτερος ο κίνδυνος

τόσο μεγαλύτερο θα είναι το risk premium, η τιμολόγηση όπως αναφέρουμε στην τραπεζική πρακτική, της τράπεζας. Στην απόδοση θα υπολογίζουμε και τις προμήθειες, το υποχρεωτικό ποσοστό καταθέσεων εκ μέρους του πελάτη και το υποχρεωτικό ποσοστό διαθεσίμων επί των καταθέσεων που επιβάλλεται από την κεντρική τράπεζα. Οι τράπεζες εκτός από την απόδοση σε τόκους του δανείου, υπολογίζουν το ευρύτερο πλαίσιο της αποδοτικότητας της συνεργασίας με έναν πελάτη και από εισοδήματα και προμήθειες που προκύπτουν από τιμολογήσεις άλλων υπηρεσιών όπως εισαγωγές, εξαγωγές, εγγυητικές επιστολές και ενέγγυες πιστώσεις (Stein, (2005)).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – Επίλογος-Συμπεράσματα

4.1 Πιστοδοτήσεις κάτω από το δυσμενές οικονομικό περιβάλλον

Οι αρνητικές διεθνείς εξελίξεις στο χρηματοπιστωτικό περιβάλλον επιβάλλουν αναθεώρηση και επαναπροσδιορισμό της πολιτικής των τραπεζών στον τομέα των πιστοδοτήσεων προς την επιχειρηματική πελατεία τους. Οι τράπεζες καλούνται, περισσότερο από ποτέ, να ανιχνεύσουν, να σταθμίσουν και να διαχειριστούν αποτελεσματικά τον πιστωτικό κίνδυνο, με βάση τα οικονομικά, λογιστικά, νομισματοπιστωτικά και νομικά στοιχεία κάθε υφιστάμενου ή υποψήφιου πελάτη τους.

Κατά το α' εξάμηνο του 2009 οι δείκτες ποιότητας του δανειακού χαρτοφυλακίου των εμπορικών τραπεζών κατέγραψαν σχετική χειροτέρευση, καθώς η επιβράδυνση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης συνέβαλε στην επιδείνωση της χρηματοοικονομικής κατάστασης τόσο των νοικοκυριών όσο και των επιχειρήσεων (Τράπεζα της Ελλάδος, (Ιανουάριος 2010)). Ο λόγος των δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο των δανείων αυξήθηκε σε 6,8% τον Ιούνιο του 2009 από 5% που ήταν τον Δεκέμβριο του 2008. Αύξηση του ποσοστού των καθυστερήσεων παρατηρήθηκε σε όλες τις κατηγορίες δανείων ιδίως όμως στα δάνεια προς επιχειρήσεις, κατηγορία στην οποία το 2008 το ποσοστό αυτό είχε σημειώσει βελτίωση. Αύξηση του ποσοστού καθυστερήσεων παρατηρήθηκε στις περισσότερες τράπεζες, αν και με διαφορετική ένταση. Επίσης αυξημένος ήταν και ο λόγος των “καθαρών” καθυστερήσεων (δηλαδή της διαφοράς μεταξύ των δανείων σε

καθυστέρηση και των συσσωρευμένων προβλέψεων για τον πιστωτικό κίνδυνο) προς το σύνολο τόσο των δανείων όσο και των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων.

Το α' εξάμηνο του 2009 η πτωτική τάση συνεχίστηκε, με αποτέλεσμα το ποσοστό αυτό να διαμορφωθεί τον Ιούνιο του 2009 σε 41,1%. Επίσης σημαντικά έχει υποχωρήσει και το ποσοστό κάλυψης των δανείων με διάρκεια καθυστέρησης μεγαλύτερη του έτους (Γεωργιάς_α, (2010)). Οι τάσεις αυτές υπαγορεύουν αυξημένη εγρήγορση, ιδίως στην παρούσα δυσμενή οικονομική συγκυρία, εξαιτίας της οποίας αναμενόμενη θα ήταν μια περαιτέρω άνοδος των δανείων σε καθυστέρηση τόσο σε απόλυτους όρους όσο και ως ποσοστό του συνόλου των δανείων. Η Τράπεζα της Ελλάδος θεωρεί απολύτως απαραίτητη τη σημαντική περαιτέρω ενίσχυση του αποθέματος προβλέψεων έναντι του πιστωτικού κινδύνου, ώστε να βελτιωθεί ουσιαστικά ο βαθμός κάλυψης των δανείων σε καθυστέρηση. Ορισμένες τράπεζες, προκειμένου να διευκολύνουν τους πελάτες (νοικοκυριά και επιχειρήσεις) που αντιμετωπίζουν παροδικές δυσχέρειες στην εμπρόθεσμη εξυπηρέτηση υποχρεώσεων τους, προβαίνουν σε ρυθμίσεις οφειλών. Η Τράπεζα της Ελλάδος, αναγνωρίζοντας τη σημασία των ρυθμίσεων αυτών για τη μεσοπρόθεσμη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων και τη διαχρονική κατανομή της διαθέσιμης αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών, έχει καθορίσει συγκεκριμένα κριτήρια για τον προσδιορισμό των ρυθμίσεων οφειλών λόγω οικονομικών δυσκολιών του οφειλέτη. Οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές της ποιότητας του χαρτοφυλακίου των δανείων προς νοικοκυριά και επιχειρήσεις δεν διαγράφονται θετικές. Ως εκ τούτου, είναι επιτακτική ανάγκη οι τράπεζες να σχηματίζουν αυξημένες προβλέψεις για τον πιστωτικό κίνδυνο και να επανεξετάζουν συνεχώς την πολιτική πιστοδοτήσεών τους, ενισχύοντας παράλληλα τις μονάδες και τα συστήματα διαχείρισης πιστωτικού κινδύνου που διαθέτουν.

4.2 Κριτική θεώρηση

Με τις ραγδαίες εξελίξεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης που πηγάζει από την αβεβαιότητα και την αστάθεια της οικονομίας στην ζώνη του Ευρώ, το καθεστώς των δανειοδοτήσεως τείνει να περιοριστεί όπως είναι φυσικό έπειτα από την απόσυρση καταθέσεων και συνάμα τον περιορισμό των υπό δανεισμό κεφαλαίων όπως προκύπτει από τους κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας. Στην χώρα μας, η κατάσταση δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο υστέρη από το μνημόνιο δανειοδότησης από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Η τυχόν αναδιαπραγμάτευση του χρέους της χώρας μας κάθε άλλο παρά διευκολύνει την κατάσταση για τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης αλλά και των ευρωπαϊκών και ελληνικών τραπεζών οι οποίες έχουν υπό την κατοχή τους ελληνικά ομολόγα. Από τις αρχές του 2008 οι δείκτες είναι συνεχώς μειούμενοι στην οικοδομική δραστηριότητα, στην επιβατική και εμπορευματική κίνηση σε λιμάνια, αυτοκινητοδρόμους, σιδηροδρομικούς σταθμούς και αεροδρόμια, στις ξενοδοχειακές διανυκτερεύσεις ακόμα και στην απασχόληση και την ιδιωτική κατανάλωση. Από τα λίγα που αυξήθηκαν, δυσμενώς βεβαίως, είναι οι ακάλυπτες επιταγές και οι διαμαρτυρούμενες συναλλαγματικές, βασικά καλύμματα χρηματοδοτήσεων, οι οποίες πάντοτε σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, άγγιζαν στο τέλος του 2009 τα 525,6 εκατομμύρια Ευρώ, καθιστώντας τις στην ουσία πολύ ανίσχυρες σαν εξασφαλίσεις με εξαίρεση πολύ γνωστούς και εύρωστους εκδότες (Τράπεζα της Ελλάδος, (Ιανουάριος 2010)). Οι τράπεζες όπως ήταν αναμενόμενο έχουν υιοθετήσει ακόμη πιο αυστηρά κριτήρια και όρους για την χορήγηση νέων δανείων προς τις επιχειρήσεις, αυξάνοντας μεταξύ άλλων και το περιθώριο επιτοκίου. Ακόμη η ζήτηση για νέα δάνεια ή για αναχρηματοδότηση υφιστάμενων υποχρεώσεων δεν έχει υποχωρήσει. Η

εξασφάλιση ρευστότητας για τις ελληνικές επιχειρήσεις που αρνείται το τραπεζικό σύστημα, είναι δύσκολη και αυτό αποδεικνύεται και από την επίσημη έκθεση Νομισματικής Πολιτικής της Τράπεζας της Ελλάδος όπου έρευνα δείχνει ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις ζήτησαν τα περισσότερα χρήματα από όλες τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις αλλά πήραν τα λιγότερα (Τράπεζα της Ελλάδος, (Φεβρουάριος 2009)).

Η άντληση ρευστότητας στρέφεται πλέον, για όσες επιχειρήσεις έχουν τέτοια δυνατότητα, στο χρηματιστήριο το οποίο όμως βρίσκεται σε ιστορικά χαμηλά δεκαετίας. Η κατάσταση όπως διαφαίνεται είναι δυσχερής για τις επιχειρήσεις που χαρακτηρίζονται ως υψηλού κινδύνου ιδιαίτερα για κλάδους που δεν έχουν καλές προοπτικές. Λόγω της εξασθένησης της οικονομικής δραστηριότητας, οι κλάδοι που θεωρούνται ιδιαίτερα δύσκολοι από τραπεζικά στελέχη είναι ο κατασκευαστικός, ο εμπορικός και ναυτιλιακός. Ειδικά για μικρές επιχειρήσεις, όπου οι τράπεζες δεν δίνουν νέα κεφάλαια και πιέζουν για αποπληρωμή των παλαιότερων ανοιγμάτων, αναμένεται να υπάρξουν πολλά “λουκέτα”.

4.3 Συμπεράσματα

Αυτή η εργασία ασχολήθηκε με την εκτίμηση κινδύνου και πιο συγκεκριμένα την εκτίμηση του πιστωτικού κινδύνου. Από την αρχή της εργασίας παρουσιάστηκε η έννοια και η λογική του κινδύνου που διέπει τα διάφορα περιουσιακά στοιχεία. Επίσης, παρουσιάστηκαν τα διάφορα είδη κινδύνου που επηρεάζουν τα διάφορα περιουσιακά στοιχεία.

Η ταξινόμηση των δανείων και οι σχετικές προβλέψεις επιδρούν στην αξία του δανειακού χαρτοφυλακίου και πρέπει να υπάρχει επιδίωξη διαφοροποίησης του χαρτοφυλακίου, τόσο ως προς πελάτες όσο και ως προς κλάδους της οικονομίας. Τα μέγιστα επιτρεπτά όρια ανά πελάτη, ανά κλάδο οικονομίας πρέπει να έχουν συσχέτιση με τη σύνθεση των καταθέσεων. Το επιτόκιο πρέπει να είναι επαρκές ώστε να καλύπτει το κόστος χρήματος, τα διοικητικά κόστη και το κόστος επίβλεψης δανείου, την διαδικασία επανεκτίμησης και επαναξιολόγησης. Το ποσοστό δανείων οφείλει να είναι σαφές ως προς την αγοραία αξία των καλυμμάτων όπως και να υπάρχει λίστα αποδεκτών καλυμμάτων και αντιστοίχιση κάθε είδους καλύμματος με ποσοστό κάλυψης. Πρέπει να διεξάγεται ανατιμολόγηση των καλυμμάτων σε τακτά χρονικά διαστήματα και αναγνώριση των μη εξυπηρετούμενων και επισφαλών δανείων με έγκαιρο σχηματισμό προβλέψεων.

Ο ορισμός των καθυστερήσεων και ο καθορισμός των σχετικών αναφορών προς τη Διοίκηση πρέπει να έχουν αρκετά στοιχεία για τον προσδιορισμό του κινδύνου, την ενδεχόμενη ζημιά και τους εναλλακτικούς τρόπους δράσης. Μεγάλη προσοχή δίνεται στο follow-up μετά την εκταμίευση και στην διαδικασία του collections με συστηματική παρακολούθηση της χρηματοοικονομικής κατάστασης του δανειολήπτη.

Γενικά ισχύει ο ισοπεδωτικός κανόνας, όλες οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζονται ομοιόμορφα και δεν δίνεται δυνατότητα μεγάλης διαφοροποίησης του συνολικού χαρτοφυλακίου των χρηματοδοτήσεων ώστε να υπάρξει μείωση του πιστωτικού κινδύνου. Η ανάπτυξη της κεφαλαιαγοράς τα τελευταία χρόνια και η δυνατότητα πρόσβασης ολοένα και περισσότερων και μικρότερων επιχειρήσεων αφήνει στις τράπεζες πελάτες μικρότερης και χαμηλότερης πιστωτικής ποιότητας. Η τεχνολογία

με τις μεγάλες βάσεις δεδομένων για δάνεια και οικονομικά στοιχεία επιχειρήσεων, και τα εργαλεία διαβάθμισης βοηθούν τις τράπεζες στον νέο ρόλο τους στον οποίο από Χρηματοοικονομικοί Διαμεσολαβητές έχουν εξελιχτεί σε Διαχειριστές Κινδύνου.

4.4 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Όπως είναι φυσικό η εργασία αυτή είχε και κάποιους περιορισμούς. Από τον Ιανουάριο του 2010 όταν και άρχισε η συγγραφή της έως τον Οκτώβριο του ίδιου έτους έχουν αλλάξει πολλά δεδομένα στην οικονομία τα οποία λήφθηκαν υπ'οψιν. Προσπαθήσαμε να κάνουμε μια πρακτική εργασία που θα εισάγει τον αναγνώστη στις έννοιες της χρηματοδότησης στην σύγχρονη τραπεζική πρακτική. Έτσι και για κάθε επιχείρηση που ζητάει πρόσβαση σε τραπεζικό χρήμα είναι ένα χρήσιμο βοήθημα για την κατανόηση των διαδικασιών και την τιμολόγηση των δανείων. Το μεγαλύτερο μέρος της εργασίας βασίστηκε σε συνεντεύξεις με τραπεζικά στελέχη και όχι σε ξεπερασμένη βιβλιογραφία. Μια πρόταση για περαιτέρω έρευνα από τον αναγνώστη που ενδιαφέρεται στο θέμα είναι στον τομέα της πλήρους καταγραφής και συγκριτικής ανάλυσης όλων των σύγχρονων μεθόδων των συστημάτων πιστοληπτικής αξιολόγησης και διαβάθμισης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

- De Servigny, A. and Renault, O. (2004), “Measuring and Managing Credit Risk”, New York: McGraw-Hill.
- Crouchy, M., Galai, D. and Mark, R. (2000), “A comparative Analysis of Current Credit Risk Models”, *Journal of Banking & Finance*, Vol. 24, pp. 59-117.
- Crouchy, M., Galai, D. and Mark, R. (2001), “Risk Management”, New York: McGraw-Hill.
- Basel Committee on Banking Supervision (2004), “Implementation of Basel II: Practical Considerations”.
- Mester, L. J. (1997), “What’s the Point of Credit Scoring? ”, *Business Review*, Federal Reserve Bank of Philadelphia, September/October 1997.
- Schreiner, M. (2000), “Credit Scoring for Microfinance: Can It Work?”, *Microfinance Risk Management*, November 2000.
- Moody’s KMV (2005), “Internal rating platform and the Basel II IRB Approaches”, March 2005
- Muolo, P. (1995), “Building a Credit Scoring Bridge”, *US Banker* , pp.71-73.
- Gallati, R. (2003), “Risk Management and Capital Adequacy”, New York: McGraw-Hill.
- Saunders, A. and Allen, L. (2003), “Credit Risk Measurement”, John Wiley & Sons.

- Stein, M. R. (2005), “The relationship between default prediction and lending profits: Integrating ROC analysis and loan pricing”, *Journal of Banking & Finance*, Vol. 29.
- Subeniotis, D. & Tampakoudis, I. (2010) “The effects of innovative instruments to market participants and the financial system: The particular role of information technologies”. In Var. Godara (Ed.), *Pervasive Computing for Business: Trends and Applications*. IGI Global.
- European Central Bank (2007), “The performance of the credit rating systems in the assessment of collateral used in Eurosystem monetary operations”, Issue No 65.
- Vasicek, O. (1987), “Probability of loss on loan portfolio” Moody’s KMV.
- Bank for International Settlements. Available at www.bis.org

Ελληνική

- Γεωργιάς, Β. (2010), “Στεγνή η αγορά από ρευστότητα”, *Οικονομική Ελευθεροτυπία*, Δευτέρα 29 Μαρτίου 2010.
- Γεωργιάς, Β. (2010), “Λογιστικά τρυκ σε εισηγμένες εταιρίες”, *Οικονομική Ελευθεροτυπία*, Τρίτη 6 Απριλίου 2010.
- “Δημοσιευμένες Καταστάσεις βάσει του Πυλώνα 3 της επιτροπής Βασιλείας των τραπεζών”, Εθνική, Πειραιώς, Alpha Bank, Eurobank, Marfin Egnatia Bank, Probank.
- Μηνιαίο Δελτίο Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, Δεκέμβριος 2009.

- “Νέοι κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας, τι αλλάζει στη χρηματοδότηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων”, Άρθρο στο Οικονομικό Περιοδικό Επιλογή, Φεβρουάριος 2007.
- “Μεθοδολογία πιστοληπτικής αξιολόγησης επιχειρήσεων”, ICAP, Ιούλιος 2008.
- Τράπεζα της Ελλάδος, “Νομισματική πολιτική 2008-2009”, Φεβρουάριος 2009.
- Τράπεζα της Ελλάδος (2010), “Δελτίο Περιφερειακής Οικονομικής Συγκυρίας Μακεδονίας-Θράκης”, Τεύχος 65, Ιανουάριος 2010.